

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ»**

ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНИХ НАУК І СОЦІАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

освітній рівень – бакалавр

на тему: **«ГЕОПОЛІТИЧНІ ПРОТИСОЯННЯ ТА ЇХ НАСЛІДКИ ДЛЯ
СУЧАСНОГО СВІТУ ПІСЛЯ 24.02.2022 р.: КЕЙСИ ІЗРАЇЛЮ, ТАЙВАНЮ
ТА УКРАЇНИ»**

Виконала:

студентка 4 року навчання
спеціальності 291 «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії

Козина Катерина Володимирівна

Керівник

Борщик Ярослав Вікторович
кандидат історичних наук, старший викладач
кафедри міжнародних відносин

КИЇВ – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ПРОТИСТОЯНЬ	7
1.1. Теоретичні засади геополітики в умовах глобалізації	7
1.2. Геополітичні виклики як чинник кризи сучасного світоустрою	11
1.3. Особливості методологічних засад дослідження геополітичних протистоянь	18
РОЗДІЛ 2. ГЕОПОЛІТИЧНІ ПРОТИСТОЯННЯ В УКРАЇНІ, НА БЛИЗЬКОМУ СХОДІ ТА ДОВКОЛА ТАЙВАНЮ: ІСТОРИЧНІ ВИТОКИ ТА СУЧАСНИЙ СТАН	23
2.1. Російсько-українська війна як геополітичний виклик ХХІ ст.	23
2.2. Тайванське питання як чинник глобальної напруги в сучасному світі.....	27
2.3. Загострення конфлікту між Ізраїлем та Палестиною після 2022 року	32
РОЗДІЛ 3. НАСЛІДКИ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ПРОТИСТОЯНЬ ДЛЯ СВІТУ	38
3.1. Російсько-українська війна в контексті глобальної безпеки	38
3.2. Можливі сценарії розвитку протистояння у Тайванській протоці.....	43
3.3. Шляхи врегулювання ізраїльсько-палестинського конфлікту	47
ВИСНОВКИ	54
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	57
ДОДАТКИ	64
АНОТАЦІЯ	69

ВСТУП

Актуальність теми дослідження зумовлена загостренням геополітичних протистоянь у світі, що суттєво впливає на міжнародні відносини, безпекову архітектуру та глобальні політичні процеси. Повномасштабна війна Росії проти України стала каталізатором змін у системі міжнародної безпеки, спричинила зростання військової активності, перегляд стратегій колективної оборони та посилення санкційного тиску. Одночасно загострилися й інші конфліктні регіони, зокрема навколо Тайваню та Ізраїлю, що свідчить про глобальну нестабільність і необхідність комплексного аналізу цих процесів.

Дослідження сучасних геополітичних протистоянь дає змогу оцінити їхній вплив на міжнародну систему, виявити ключові фактори, що сприяють ескалації конфліктів, а також розглянути можливі сценарії їхнього подальшого розвитку. Аналіз кейсів України, Тайваню та Ізраїлю дозволяє простежити взаємозв'язок між регіональними кризами та глобальними тенденціями, а також визначити роль міжнародних акторів у регулюванні конфліктів.

Мета роботи – виявити особливості геополітичних протистоянь, що загострилися після 24 лютого 2022 року, та їхні наслідки для сучасного системи глобальної безпеки. Дослідження зосереджене на трьох ключових кейсах: війні Росії проти України, напрузі навколо Тайваню та ескалації конфлікту між Ізраїлем і Палестиною.

Завдання:

1. Визначити теоретичні засади геополітики в умовах глобалізації;
2. Окреслити геополітичні виклики як чинник кризи сучасного світоустрою;
3. Виявити особливості методологічних засад дослідження геополітичних протистоянь;
4. Визначити особливості російсько-української війни як геополітичного виклику XXI ст.;
5. Виявити тенденції розвитку Тайванського питання як чиннику глобальної напруги в сучасному світі;

6. Простежити особливості загострення конфлікту між Ізраїлем та Палестиною після 2022 року;
7. Охарактеризувати вплив російсько-української війни на глобальну безпеку;
8. Розробити можливі сценарії розвитку конфлікту у Тайванській протоці;
9. Узагальнити можливі шляхи врегулювання ізраїльсько-палестинського конфлікту.

Об'єкт дослідження – найбільші геополітичні конфлікти та протистояння в Європі та Азії в умовах глобалізаційних викликів.

Предмет дослідження – особливості та наслідки геополітичних протистоянь на прикладі кейсів України, Тайваню та Ізраїлю, а також їхній вплив на глобальну безпеку, економіку та міжнародну політику після 24.02.2022 р.

Стан наукової розробки та джерельна база. Глобалізацію та її вплив на міжнародні відносини досліджували як іноземні (Дж. Дітмер, К. Доддс, С. Коен), так й українські (Т. Бевз, О. Буряченко, Є. Магда та І. Мазуренко) науковці, аналізуючи соціально-економічні процеси. Окрім того, С.П. Хантінгтон у класичній праці «Зіткнення цивілізацій» акцентував увагу на культурних і ідентичнісних факторах, що визначають динаміку глобальних взаємодій між державами.

Російсько-українська війна є об'єктом вивчення М. Нагірняка та Л. Чупрій, які розглянули її історичні передумови, перебіг і наслідки для України та світу, а також аналізується західними фахівцями Дж. Меарсгаймером, Т. Снайдером та С. Волтом, які акцентують увагу на безпековій динаміці й міжнародних відносинах, а також дослідженнями В. Йенсена, Ф. Ейсбурга та Р. Салеха, що зосереджуються на стратегічних викликах і гуманітарних наслідках конфлікту.

Відносини між Китаєм і Тайванем досліджували М. Бучин, Дж. Аліссон, С. Стосік, Я. Завада, М. Запороженко та Д. Топчій, акцентуючи на політичних, економічних і безпекових аспектах та їх впливі на стабільність.

Ізраїльсько-палестинський конфлікт аналізували В. Андрейко та Ф. Бані-Насер, досліджуючи його історію, роль міжнародних організацій і шляхи врегулювання.

Джерельна база дослідження включає нормативно-правові акти, офіційні документи міжнародних організацій, аналітичні звіти, публікації провідних медіа та матеріали дослідницьких центрів, які висвітлюють ключові питання глобалізації, міжнародних конфліктів і міжнародних відносин. Серед міжнародно-правових документів у роботі використано Статут ООН, який закріплює принципи суверенітету, мирного врегулювання конфліктів та заборону агресії. Актуальні події в міжнародних відносинах розглядаються у матеріалах новинних видань та аналітичних платформ. Серед джерел, що містять офіційні дані та опитування громадської думки, варто виокремити звіт Міністерства закордонних справ Тайваню (MOFA), який аналізує міжнародний статус острова. Геополітичні прогнози та сценарії розвитку конфліктів розглядаються у звітах дослідницьких центрів, зокрема Brookings Institution щодо статусу Тайваню, PISM про майбутню агресію Росії проти України та Futures Platform щодо розвитку відносин між КНР і Тайванем. Ізраїльсько-палестинський конфлікт представлений у матеріалах Ради з міжнародних відносин (CFR), аналітичному дослідженні RAND Corporation (RAND) та новинних статтях ООН (UN News). Російсько-українська війна проаналізована у матеріалах Al Jazeera про зміну бойових дій у супроводі супутникових знімків.

Методологія дослідження. Методологія дослідження базується на комплексному підході, що поєднує кількісні та якісні методи аналізу для всебічного вивчення геополітичних протистоянь і їхніх наслідків. Контент-аналіз офіційних документів, звітів міжнародних організацій та ЗМІ допомагає простежити інформаційний супровід протистоянь і визначити ключові наративи. Застосування якісних методів дає змогу глибше зрозуміти причини та механізми ескалації конфліктів, а також їхній вплив на міжнародну безпеку. Системний аналіз розглядає конфлікти у взаємозв'язку з економічними, соціальними та інформаційними чинниками. Історико-генетичний метод допомагає простежити їхню еволюцію та історичні передумови. Геополітичний аналіз оцінює стратегічні інтереси ключових гравців, їхній вплив на динаміку конфліктів і можливі сценарії розвитку.

Метод кейс-стаді використовується для глибокого аналізу трьох конкретних конфліктів — російсько-української війни, напруження навколо Тайваню та ізраїльсько-палестинського протистояння — з метою виявлення спільних і відмінних рис геополітичних протистоянь у сучасному світі.

Географічні межі дослідження охоплюють територію України, Росії, Ізраїлю та Палестини, а також Китайської народної республіки та Республіки Китай (Тайвань). Загалом вони відповідають заявленій темі дослідження та поставленій меті і завданням.

Хронологічні межі дослідження охоплюють період від 24.02.2022 р. і до сьогодні. Нижня хронологічна рамка зумовлена початком відкритої Путінської агресії проти України, яка дала поштовх до “розмороження” інших геополітичних конфліктів, таких як арабо-ізраїльське протистояння та проблему острова Тайвань.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури (67 позицій), 5 додатків. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи складає 56 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ПРОТИСТОЯНЬ

1.1. Теоретичні засади геополітики в умовах глобалізації

Поняття «геополітика» досить багатогранне і різноманітне. Світова наукова спільнота виробила різні підходи до визначення феномену. Часто її трактують як політичну доктрину, згідно з якою наддержави (могутні великі держави), здійснюючи свою зовнішню політику, прагнуть створити сфери впливу, змінити і встановити новий світовий порядок (Дітмер, Додс, 2008).

Таке тлумачення терміну характеризує насамперед ідеологічну сутність геополітики, яка певним чином виправдовує політичну боротьбу за перегляд світу як природного явища людської цивілізації.

Водночас геополітика як наука передбачає аналітичну оцінку «балансів» і «противаг», що забезпечують стабільність і взаємодію між державами. З іншого боку, термін «геополітика» може виступати як своєрідна методологія розуміння та пояснення поведінки держав на міжнародній арені залежно від їх географічного положення та національних особливостей. Геополітика – галузь знань про місце та функціонування держави в міжнародному співтоваристві залежно від об'єктивних, насамперед географічних чинників (Омельченко, Кононенко, с. 143, 2022)

В основу геополітики покладено концепцію національної сили як основного системоутворюючого чинника, що визначає поведінку держав на міжнародній арені. Показник сили геополітичного статусу постмодерної системи світу полягає в тому, що він визначається насамперед великими державами, політично та економічно могутніми державами. Меншою мірою на геополітичні зміни впливають держави із середнім рівнем доходу, часто відстоюючи свої національні інтереси за рахунок малих країн, економічно слаборозвинених, яким відводиться роль об'єктів (спостерігачів) сучасного світу.

Сучасна геополітика відхиляється від принципів традиційної геополітики, притаманної минулому століттю. Вона передбачає розгляд глобальних проблем і

процесів глобалізації через призму зовнішньополітичної діяльності та балансу державних і національних інтересів. Наука вивчає основні структури суб'єктів, глобальні або стратегічні напрями, зовнішні закони і принципи життя, функціонування та еволюцію сучасного світового суспільства. В основному вивчає просторовий аспект міжнародних відносин.

Переосмислення методологічного та понятійного апарату геополітики змінило значення двох ключових категорій: «простір» і «кордони» в контексті глобалізації, а також економічного та інформаційного прогресу. Трагування геополітики як сукупності фізичних і соціальних, матеріальних і моральних ресурсів держави дозволяє визначити потенціал, який дозволяє державі досягати своїх цілей на міжнародній арені (Рокрамер, 2019).

Сучасний погляд на геополітику визначається суперечливою реальністю глобальних процесів. Подальший розвиток як науки базується на визнанні того, що основним об'єктом дослідження є відносини між усіма суб'єктами міжнародних відносин, тобто – між різними елементами системи та системою в цілому. Дж. Дітмер і К. Доддс (2008) зосередили увагу на економічному потенціалі як невід'ємній характеристиці геополітики. Він наголосив на балансі зовнішньої торгівлі, динаміці міграційних процесів, культурних та соціальних факторах.

Центральним суб'єктом геополітики є держава, яка є життєвою формою в географічному просторі зі своїми природними законами росту та розвитку (Гантінгтон, 2016). Відповідно до наведеної вище концепції держава проходить істотні цикли свого існування: народження – розвиток – старість – занепад. Великі/потужні держави завжди борються за свій життєвий простір, часто всупереч і за рахунок інтересів (територій) малих держав.

Цивілізаційний підхід до геополітичних досліджень є основою гуманітарної методології. Авторами цього підходу є Р. Деветак (2012), П. Мазгай (2020), Д. Роткопф (2009) та інші вчені. Дискусійною теорією є принцип «зіткнення цивілізацій» С. Хантінгтона (2016). Ця теорія впливає з геополітичного мислення про боротьбу цивілізацій як сенс існування світових цивілізацій і культур.

Дедалі активнішим стає використання потенціалу геополітики провідними діячами світу для посилення її впливу на хід міжнародного розвитку. Зважаючи на особливості сучасної політичної еволюції на міжнародному рівні, цей факт є цілком виправданим.

Стрімке зростання ролі глобалізації, розширення політичних і культурних кордонів, оновлення кола стратегічних загроз спрямовують зусилля аналітиків і політичних еліт на вирішення складних міжнародних проблем, головною складовою яких є політика в її різноманітних проявах: економічні, інформаційні, безпекові, екологічні та ін. (Омельченко, Кононенко, с. 145, 2022).

Активні силовики на міжнародній арені демонструють високий ступінь прикладного використання геополітичних інструментів для реалізації своїх національних інтересів. Потужні актори здатні безпосередньо впливати на світовий розвиток через можливості втручання в геополітичний порядок міжнародних відносин.

Національно-державні геополітичні потенціали визначають особливості та виміри міжнародного життя. Найважливішим аспектом успіху на світовій арені є здатність робити грамотний стратегічний вибір, який гарантує продуктивний економічний і політичний розвиток. Таким чином, життєва історична необхідність і прагнення зберегти стратегічні позиції є стимулом для зовнішньополітичних менеджерів до розуміння досягнень геополітики, їх розвитку та використання.

Зважаючи на глобальну зовнішню політику провідних акторів міжнародного співтовариства, геополітика стає одним із способів бачення політичними лідерами світової реальності. Вона стає своєрідним методом орієнтування в глобальному просторі з позицій забезпечення національної безпеки. У цьому контексті геополітична основа формування зовнішніх стратегій є одним із фундаментальних важелів впливу на глобальну систему світового розвитку. Ця основа є важливим елементом міжнародної безпеки.

Стратегічні аналітики все частіше виділяють у діях міжнародних акторів одночасну гру в кількох просторах (Деветак, Бьорк, Джордж, 2012). Вони зазначають, що на зміну однополярності приходить світ, у якому співіснує багато

різних стратегічних взаємодій. Виникає багато регіональних полюсів, кожен зі своїми провідними та впливовими акторами, з якими необхідно підтримувати співпрацю для вирішення нагальних міжнародних проблем (Омельченко, Кононенко, 2022).

Крім зовнішніх впливів і загроз, на глобальне майбутнє істотно впливають і фактори внутрішньої геополітики держав. Дестабілізація способу життя всередині країни призводить до таких небезпечних наслідків, як порушення законності та суверенітету та зміни соціально-політичної організації суспільств. Найважливішим питанням діалогу лідерів найрозвиненіших країн світу з іншими акторами міжнародної системи є розвиток енергетичного ринку та доступ до енергоресурсів. Для вирішення цих проблем використовуються всі інструменти зовнішнього впливу: економічні, політичні, військові, культурні та цивілізаційні. Сполучені Штати Америки лідирують у цьому процесі, реалізуючи програму комплексної системної трансформації суб'єктів світової політики, розташованих у географічних зонах концентрації енергоресурсів або в межах шляхів постачання. Водночас вирішуються серйозні геостратегічні завдання – через енергетичне співробітництво та розвиток енергетичних транзитних відносин формується основа для адекватної політичної еволюції в усіх напрямках глобального геополітичного простору (О'Туатайл, с. 23, 1996).

Є й інші тренди: прискорення регіонального співробітництва, вихід нових партнерів на глобальні ринки, приєднання до альтернативних шляхів постачання енергоносіїв та забезпечення безпеки експортних шляхів. Діяльність транснаціональних корпорацій США сприяє розвитку комерційної сфери та активізації інвестиційних потоків. Джерелами інформації про сучасні геополітичні реалії є висвітлення офіційних подій, суспільних тенденцій та практична реалізація політичних стратегій. Особливостями сучасної геополітики є зміни історичних традицій, перехід від просторового до ресурсного імперативу, залучення до геополітичного управління міжнародних гравців різного рівня.

Отже, динаміка глобалізації суттєво впливає на глобальний простір міжнародного співробітництва. Це вимагає від держав та державних інституцій

розробки (створення) нової просторової логіки та нових стратегій. Сьогодні геополітика спрямована на необхідне привласнення ресурсів усіх видів; вона бере участь у формуванні нових глобальних сил. Геополітика змінює методи управління простором і формує нові типи просторів. Структурні фактори світової політики (наявність і кількість центрів сили, глобальні політичні процеси), вплив процесів глобалізації та інформатизації трансформують геополітику та реалії суспільства щодо безпеки та нових загроз.

1.2. Геополітичні виклики як чинник кризи сучасного світоустрою

Однією з ключових геополітичних особливостей нового світового порядку є розподіл держав на дві основні групи: ядерні та неядерні. Такий поділ створює асиметрію у міжнародних відносинах, оскільки ядерні країни отримують певні привілеї та особливі можливості, тоді як неядерні держави, фактично, змушені підлаштовуватися під інтереси сильніших гравців та прагнути до вступу в «ядерний клуб». Це породжує суперечності між національними інтересами держав, їхніми потенціалами та зобов'язаннями щодо дотримання міжнародних норм і правил (Мазуренко, с. 15, 2019).

Сучасні тенденції свідчать про поступове згортання глобалізації на користь регіоналізації. Світ дедалі більше структурується у форматі макрорегіонів, кожен із яких має власний центр впливу, що сприяє утвердженню багатопольної моделі міжнародного порядку.

Додаткові виклики, зокрема пандемія COVID-19, висвітлили нові аспекти безпеки, зокрема вплив біологічних факторів на політику окремих країн та міжнародну систему загалом. Водночас військово-силовий фактор починає витісняти цивілізаційні та міжнародно-правові підходи, стаючи ключовим інструментом формування нового світового порядку (Буряченко, с. 28, 2024).

Сучасна ситуація вирізняється тим, що геополітична аргументація набуває все більшого значення, а стратегічні інтереси провідних держав перетворюються на основний рушійний чинник політичних процесів. Визначення політичного курсу

значною мірою залежить від геополітичних викликів і ризиків, які впливають на характер міждержавних відносин, зокрема у сферах територіальних суперечок і розподілу ресурсів.

Серед ключових загроз та викликів, що проявляються на регіональному та глобальному рівнях, можна виокремити такі:

- Неконтрольовані міграційні потоки та постійні гуманітарні й соціальні кризи в окремих регіонах Європи, Латинської Америки, Євразії та Близького Сходу;
- Загрози глобального екстремізму та тероризму, що проявляються у вигляді «асиметричних підходів», адаптованих до специфіки Центральної та Східної Європи;
- Зростання кількості регіональних конфліктів, які ведуться нелінійними методами, включаючи гібридні війни;
- Активізація квазідержавних мілітаризованих утворень, що сприяє появі нових зон нестабільності;
- Енергетичні трансформації та зміна балансу регіональних ринків, що веде до перегрупування світових економічних центрів;
- Критичне загострення соціальної та економічної нерівності, а також вплив техногенних катастроф і пандемій як у центрах світового впливу, так і на їхніх периферіях;
- Зростання громадянських конфліктів та системна криза середнього класу, що супроводжується криміналізацією політичних і соціальних процесів, зокрема в Європі;
- Посилення ролі національних держав та трансформація наднаціональних політичних і економічних структур, що сформувалися у ХХ ст.;
- Виклики ліберально-демократичним тенденціям, включаючи посилення як ліворадикальних, так і праворадикальних рухів;
- Збільшення кількості транскордонних конфліктів та ускладнення механізмів їхнього врегулювання (Чупрій, с. 31, 2020).

У сучасній науковій літературі взаємовідносини між США, з одного боку, та Росією і Китаєм, з іншого, дедалі частіше описуються як своєрідне відродження

протистояння часів «холодної війни». Такі твердження мають підґрунтя, оскільки нинішнє суперництво між великими державами, подібно до конфронтації другої половини ХХ століття, перебуває у стані балансування на межі війни. Термін «холодна війна» з'явився в політичному лексиконі завдяки Б. Баруху у 1947 році та швидко набув популярності завдяки статтям американського публіциста У. Ліппмана (Дорош, 2015). Він використовується у двох основних значеннях. У широкому розумінні це синонім конфронтації, що характеризує весь період міжнародних відносин від завершення Другої світової війни до розпаду СРСР.

У вузькому значенні «холодна війна» означає гостру фазу протистояння, яка наближається до межі збройного конфлікту. Суть цього явища полягає у демонстративних ворожих діях та погрозах застосування сили з боку протиборчих держав, водночас із дотриманням певних обмежень, що унеможлиблюють перехід до «гарячої» війни. Така форма конфронтації була характерною для міжнародних відносин від блокади Західного Берліна (1948–1949) до Карибської кризи (1962). Як і в період класичної «холодної війни», нинішні відносини між державами-суперниками не передбачають заздалегідь запланованого прямого військового зіткнення (Дорош, с. 21, 2015).

Учасники конфронтації офіційно визнають один одного опонентами чи супротивниками, проте різниця між «ворогом» і «супротивником» залежить від наявності прямого збройного конфлікту. За відсутності війни та військових зіткнень сторони зазвичай залишаються в стані «ні війни, ні миру». Однак ескалація веде до відкритого протистояння, коли супротивники починають називати один одного ворогами.

Початок нової «холодної війни» аналітики пов'язують із операцією НАТО в Югославії (1999), закладені імпульси якої походять із Вашингтона (Кузь, с.28, 2020). Вона не виглядає безпечнішою за попередню. С. Коен виділяє три ключові відмінності між старою та новою «холодною війною»:

- якщо раніше конфлікти відбувалися далеко від Росії, то нинішнє протистояння охоплює країни Балтії, Україну, Грузію, Сирію та Чорне море, де американські та російські сили діють у безпосередній близькості;

- під час Карибської кризи Кеннеді та Хрущов могли самостійно ухвалювати рішення, щоб уникнути ядерної війни, тоді як сьогодні такі переговори значно ускладнені;

- в США відсутній потужний антивоєнний рух, який міг би стримувати конфронтацію (Коен, 2018).

Припущення про неможливість американсько-російської «холодної війни» після розпаду СРСР виявилися хибними. Вважалося, що пострадянська Росія надто слабка для нового протистояння, однак події 2008 року в Грузії та війна в Україні спростували ці уявлення. Визнання нового конфлікту між США та Росією відкладалося до анексії Криму та війни на Донбасі. Виникло питання, наскільки це протистояння зачепить союзників США, а також порівняння відносин із «санкційними» державами – Іраном, Північною Кореєю, Сирією, Кубою (Карпінська, с. 108, 2025).

Водночас спостерігається зростання військових витрат у США, Росії та країнах НАТО. Альянс розгортає війська на східному фланзі, Росія активізує військові патрулювання. О. Фрідман наголошує, що, попри відмінності від біполярного протистояння ХХ ст., нинішня холодна війна може стати прологом до глобального конфлікту (Фрідман, 2019).

Щоб уникнути цього, Захід має ухвалювати стратегічні рішення, визнаючи Росію як велику державу з власними інтересами (Алексєєнко, с. 54, 2020).

Український дослідник О. Деменко вважає, що нова холодна війна почалася з виступу В. Путіна на Мюнхенській конференції 2007 року, де він відкрито заявив про претензії на глобальний вплив (Деменко, 2020).

Проте для Заходу справжнім «чорним лебедем» стало збиття МН-17 у 2014 році, що остаточно закріпило за Росією статус агресора. США та ЄС зосередилися на санкціях, а не військових діях, хоча НАТО розмістило обмежені сили в Центральній Європі та Балтії (Магда, с. 62, 2016). Попри аналогії з Холодною війною ХХ ст., експерти заперечують цю паралель, наголошуючи на зміні глобальної системи. Світ уже не біполярний, а багатополлярний, а США та Росія більше не ведуть ідеологічну боротьбу, а представляють різні варіанти капіталізму.

Росія більше не є ключовим центром зовнішньої політики США, які зосереджені на Китаї та міжнародному тероризмі. Європейські експерти відзначають, що сучасні загрози Заходу переважно невійськові, що знижує ймовірність масштабного конфлікту.

Основою біполярного протистояння була саме міжнародна система, де дві супердержави, кожна зі своїми економічними та військовими перевагами, боролися за глобальний вплив. Однак нинішнє протистояння не є наслідком розподілу сил чи певної ідеології, а радше результатом свідомих рішень лідерів, їхніх стратегій та логіки конфліктів у зовнішній політиці. Жоден із цих чинників не робить конфронтацію неминучою, а сучасне протистояння ще далеко від масштабів та ідеологічного напруження холодної війни 1940–1980-х років. Крім того, Росія не здатна суттєво змінити баланс сил або зруйнувати існуючу систему міжнародного співробітництва. Загалом, аргументація прихильників «традиціоналістичного» підходу базується на принципах політичного реалізму та оцінці фактичного співвідношення сил між Заходом і Росією.

На думку науковців, чотири ключові тенденції визначатимуть майбутнє американо-російських відносин. Перша тенденція – зміщення глобальної динаміки з Європи до Східної Азії, з Північної Атлантики до Азіатсько-Тихоокеанського регіону. Китай дедалі активніше розширює свій вплив, що підтверджує ініціатива «Один пояс, один шлях». Попри можливе сповільнення економічного зростання Китаю в найближчі роки, його глобальна присутність вже настільки масштабна, що навіть глибока рецесія матиме значний вплив на світову економіку та політичний баланс. Європа залишатиметься ключовим економічним центром, однак її політичний вплив залежатиме від здатності до інтеграції у зовнішній та оборонній політиці або, навпаки, від повернення до національного суверенітету. Близький Схід, ймовірно, втратить свою стратегічну значущість через розвиток сланцевих технологій та відновлюваної енергетики. Водночас глобальне потепління і танення льодовиків підвищать стратегічну вагу Арктики, відкривши доступ до природних ресурсів і нових морських шляхів між Європою, Східною Азією та Північною Америкою.

Друга тенденція – технологічний прогрес у сфері штучного інтелекту, робототехніки, цифрових комунікацій та біогенетики, який значно вплине на всі аспекти життя. Технологічна конкуренція стане основним фактором міжнародних відносин, а нові розробки змінять баланс влади між державою, суспільством та особистістю. Це також загострить глобальні суперечки щодо громадянських прав, фундаментальних цінностей і прав людини.

Третя тенденція – попри послаблення глобалізації, міжнародна система залишатиметься взаємопов'язаною, оскільки держави прагнутимуть відновити суверенітет шляхом посилення кордонів. Такий взаємозв'язок передбачає певний рівень взаємозалежності між провідними державами, а ті, хто вміло використовуватиме ці фактори, матимуть перевагу на світовій арені. Водночас зростатиме загроза транснаціональних викликів – поширення екстремістських ідеологій, діяльності злочинних угруповань та використання новітніх технологій у злочинних цілях (Каган, с. 76, 2018).

Четверта тенденція – нерівномірний економічний і технологічний розвиток, що створить нову систему розподілу влади. Навряд чи світ повернеться до однополярної чи біполярної структури. Натомість сформується багатополлярний порядок із декількома центрами впливу, які врешті-решт вибудують нову глобальну ієрархію.

З точки зору глобальних гравців, основні позиції, ймовірно, залишаться за Китаєм і Сполученими Штатами, тоді як такі країни, як Індія, Японія та окремі європейські держави, також можуть претендувати на вагомі ролі в міжнародній ієрархії. Паралельно з цим формуються нові регіональні лідери, зокрема на Близькому Сході, в Африці та Латинській Америці. Ситуацію ускладнює активність транснаціональних сил, серед яких є як впливові корпорації, так і нелегальні угруповання, зокрема терористичні організації та кримінальні мережі, що можуть суттєво впливати на перебіг світових подій.

Ще одним важливим викликом для системи міжнародних відносин є глобалізація з усіма її можливостями та загрозами. Цей процес розпочався ще наприкінці XIX ст., а до Першої світової війни міжнародна торгівля досягла

безпрецедентного рівня. Однак загострення соціально-економічних проблем, таких як нерівномірний розподіл доходів і зростання безробіття в індустріально розвинених країнах, призвело до хвилі протекціонізму. Одними з перших, хто ініціював обмежувальні заходи, стали Велика Британія та Сполучені Штати, що згодом вплинуло на подальший розвиток світової економіки (Бевз, с. 11, 2022).

Після Другої світової війни глобальна економіка зазнала глибоких змін, що заклали основу для процесів глобалізації. США та їхні союзники створили наднаціональні інститути, такі як Світовий банк, МВФ і ГАТТ, щоб стимулювати вільну торгівлю, інвестиції та технологічний розвиток. Унаслідок цього з 1950-х років економіка почала стрімко зростати. У наступні десятиліття глобалізація активізувалася, особливо з інтеграцією Китаю, Індії тощо.

Особливо помітними стали зміни у США після 2016 р., коли адміністрація Д. Трампа взяла курс на «справедливу» торгівлю, що передбачала введення високих тарифів, перегляд торговельних угод та вихід із міжнародних економічних ініціатив. Це призвело до другої хвилі протекціонізму, яка поставила під питання майбутнє глобальної економіки та ступінь її відкритості. Багато економістів зазначають, що запровадження високих тарифів урядом США може мати зворотний ефект, оскільки призведе до зростання цін для споживачів та експортерів, навіть з урахуванням більшої стійкості американської економіки порівняно з меншими відкритими ринками (Юрчишин, 2019).

Протекціонізм США особливо впливає на країни Північно-Східної Азії, такі як Китай, Японія та Південна Корея, оскільки вони є ключовими виробничими центрами, чия економіка значною мірою залежить від міжнародної торгівлі. Крім того, їхня взаємопов'язаність у межах регіональної інтеграції робить їх більш вразливими, ніж, наприклад, країни ЄС. Наразі ключовим викликом залишається баланс між глобалізацією та економічним націоналізмом. З одного боку, великі економіки, включаючи США, ЄС та Китай, продовжують інтегруватися у міжнародну торгівлю, з іншого – зростання геополітичної напруженості та економічних санкцій призводить до ризику розколу світової економіки на окремі торговельні блоки.

Отже, у сучасному світі геополітичні виклики стають ключовим чинником кризи світового устрою, визначаючи характер міжнародних відносин та стратегічні пріоритети провідних держав. Поділ держав на ядерні та неядерні, загострення регіональних конфліктів, поширення гібридних війн і зростання ролі військово-силового фактору свідчать про фундаментальну трансформацію глобального порядку. Водночас тенденції до регіоналізації та посилення національних держав кидають виклик традиційним наднаціональним структурам, створюючи нові форми політичної та економічної взаємодії.

1.3. Особливості методологічних засад дослідження геополітичних протистоянь

Геополітичні протистояння є складними явищами, що формуються через взаємодію держав, недержавних акторів, міжнародних організацій та глобальних економічних і культурних процесів. Вони впливають на міжнародні відносини, регіональну стабільність і глобальний порядок.

Дослідження таких конфліктів, як війна між Росією та Україною, напруженість між Китаєм і Тайванем або ізраїльсько-палестинський конфлікт, вимагає комплексного підходу, що поєднує теоретичні та практичні методи.

Дослідники, такі як Т. Бевз, О. Буряченко, Є. Магда та І. Мазуренко, досліджували вплив глобалізації на ці процеси, тоді як М. Нагірняк, Л. Чупрій, М. Бучин і Ф. Бані-Насер аналізували конкретні конфлікти, їхні історичні передумови та сучасні наслідки.

Історичний аналіз є основою для розуміння геополітичних протистоянь, оскільки дозволяє простежити їхні витоки, етапи розвитку та ключові поворотні моменти. Цей метод передбачає роботу з архівними документами, офіційними хроніками, мемуарами, а також усними історіями, які відображають колективну пам'ять суспільства. Наприклад, Л. Дервіс (2025) підкреслює, що російсько-український конфлікт неможливо зрозуміти без аналізу імперських амбіцій Росії, починаючи з часів Російської імперії та СРСР. Аналогічно, дослідження

ізраїльсько-палестинського конфлікту, проведені В. Андрейком і Ф. Бані-Насером, спираються на аналіз подій від британського мандату до сучасних переговорів. Історичний аналіз також враховує роль історичної пам'яті, яка може загострювати конфлікти, як це видно у суперечках щодо Голанських висот чи Криму.

Дискурс-аналіз зосереджується на вивченні політичних наративів, медіарепрезентацій і громадської думки, які формують сприйняття геополітичних протистоянь. Цей метод використовує інструменти якісного та кількісного контент-аналізу для виявлення ідеологічних конструкцій і маніпулятивних стратегій. Наприклад, О'Туатейл (1996) у своїй концепції критичної геополітики наголошує, що мова є інструментом конструювання геополітичної реальності. У контексті китайсько-тайванської кризи дискурс-аналіз розкриває, як Китай використовує риторику «возз'єднання» для легітимізації своїх дій (Chubb, 2023). У цифрову епоху цей метод також охоплює аналіз соціальних мереж, де платформи, такі як X, стають ареною для пропаганди та контрнарративів. Наприклад, у російсько-українській війні російські медіа просувають наратив «захисту російськомовного населення», тоді як Україна акцентує на захисті суверенітету.

Геополітичне картографування використовує просторовий аналіз для вивчення територіальних, ресурсних і стратегічних аспектів конфліктів. Сучасні інструменти, такі як геоінформаційні системи (ГІС), дозволяють створювати детальні карти, що відображають зони напруженості, логістичні маршрути та економічні інтереси. Наприклад, Дітмер і Доддс (2008) підкреслюють важливість картографування для розуміння морських суперечок у Південнокитайському морі, де Китай і Тайвань мають конкуруючі претензії. У війні між Росією та Україною геополітичне картографування показує стратегічне значення Чорного моря та контроль над портами, такими як Маріуполь (Al Jazeera, 2025). Цей метод також допомагає аналізувати демографічні зміни та міграційні потоки, спричинені конфліктами.

Порівняльний аналіз дозволяє виявити спільні риси та відмінності між геополітичними протистояннями, сприяючи глибшому розумінню їхньої природи. Цей метод передбачає зіставлення конфліктів за такими параметрами, як причини,

актори, масштаби та наслідки. Наприклад, Г. Аллісон (2017) у своїй теорії «Пастки Фуکیدіда» порівнює напруженість між США і Китаєм із російсько-американськими відносинами, зазначаючи, що Тайвань і Україна є потенційними точками ескалації. Аналогічно, ізраїльсько-палестинський конфлікт і війна в Україні мають спільні риси, зокрема вплив зовнішніх акторів (США, ООН) і складність територіальних переговорів. Порівняльний аналіз допомагає прогнозувати розвиток конфліктів, спираючись на історичні аналогії.

Аналіз стейкхолдерів передбачає ідентифікацію ключових акторів, їхніх інтересів, ресурсів і впливу на конфлікт. До стейкхолдерів належать держави, міжнародні організації, транснаціональні корпорації, неурядові організації та навіть локальні громади. Наприклад, Хейсбург (2025) аналізує роль США, НАТО та ЄС у підтримці України, тоді як недержавні актори, такі як гуманітарні організації, відіграють важливу роль у наданні допомоги. У китайсько-тайванській кризі ключовими стейкхолдерами є США, Японія та країни АСЕАН, які впливають на регіональну безпеку (Blanchette, 2023). Цей метод також враховує економічні інтереси, наприклад, контроль над енергетичними ресурсами в Україні чи напівпровідниковою промисловістю на Тайвані.

Сценарне моделювання використовується для прогнозування можливих траєкторій розвитку конфліктів на основі поточних тенденцій, політичних рішень і зовнішніх факторів. Цей метод поєднує кількісні моделі (наприклад, економетричні прогнози) та якісні сценарії (наприклад, аналіз «що, якщо»). Дж. Дженсен (2025) застосовує цей підхід до війни в Україні, пропонуючи сценарії від тривалого глухого кута до переговорного врегулювання. У контексті китайсько-тайванської кризи сценарне моделювання передбачає аналіз імовірності військової ескалації до 2027 року, як зазначає Дж. Ву (Sky News, 2023). Теорія ігор і предиктивна аналітика допомагають оцінити стратегічні рішення акторів, наприклад, реакцію НАТО на російську агресію.

Важливим методом дослідження є метод кейс-стаді - глибокий аналіз конкретного випадку у його реальному контексті. Кейс-стаді включає поглиблене та детальне вивчення окремого явища чи випадку в контексті реального світу.

Війна між Росією та Україною, що активізувалася в 2014 році з анексією Криму та різко загострилася в 2022 році з повномасштабним вторгненням, є одним із найвизначніших геополітичних протистоянь XXI століття. Вона має глибокі історичні, економічні та стратегічні виміри, а її наслідки впливають на глобальну безпеку, енергетичні ринки та міжнародне право. Застосування описаних методів дозволяє всебічно проаналізувати це протистояння.

Конфлікт має коріння в багатовіковій історії російсько-українських відносин, від Київської Русі до радянського періоду. М. Нагірняк (2024) і Л. Чупрій (2020) підкреслюють, що розпад СРСР у 1991 році та прагнення України до інтеграції з Заходом стали каталізаторами російської агресії. Фрідман (2019) зазначає, що анексія Криму в 2014 році та підтримка сепаратистів на Донбасі були спробами Росії запобігти наближенню України до НАТО та ЄС. Історична пам'ять, зокрема суперечки щодо Голодомору та радянської спадщини, продовжує загострювати напруженість.

Російська пропаганда, як зазначає Салех (2023), використовує наративи про «захист російськомовного населення» та «історичну єдність» для виправдання війни. Водночас Україна формує контрнарратив, акцентуючи на захисті суверенітету та демократичних цінностей. Аналіз промов В. Путіна показує використання історичних міфів, тоді як виступи В. Зеленського на міжнародних майданчиках, таких як ООН, сприяють мобілізації глобальної підтримки. Соціальні мережі, зокрема X, відіграють ключову роль у поширенні цих нарративів, що вимагає аналізу цифрового дискурсу.

Просторовий аналіз війни демонструє стратегічне значення таких регіонів, як Донбас, Крим і Чорноморське узбережжя. Супутникові знімки (Al Jazeera, 2025) ілюструють руйнування інфраструктури в Маріуполі та Бахмуті, а також зміну лінії фронту. Контроль над Чорним морем є критичним для експорту зерна та енергетичних ресурсів, що впливає на глобальні ринки. Геополітичне картографування також показує міграційні потоки, зокрема переміщення мільйонів українців до Європи.

Війна в Україні має паралелі з іншими геополітичними протистояннями, зокрема китайсько-тайванською кризою та ізраїльсько-палестинським конфліктом. У всіх цих випадках зовнішні актори (США, ЄС, ООН) відіграють вирішальну роль. Аллісон (2017) зазначає, що конкуренція між великими державами, як-от США і Росія, створює «пастку Фукідіда», де Україна стає ареною протистояння. На відміну від ізраїльсько-палестинського конфлікту, війна в Україні має більш виражену військову складову, але обидва конфлікти стикаються з проблемами мирних переговорів.

Таким чином, дослідження геополітичних протистоянь вимагає інтеграції історичного, дискурсивного, просторового, порівняльного, стейкхолдерського та прогнозного підходів. Ці методи дозволяють розкрити багатогранність конфліктів, від їхніх історичних коренів до сучасних стратегічних імперативів. Кейс-стаді війни між Росією та Україною демонструє, як ці методи допомагають зрозуміти причини, динаміку та наслідки війни, а також її вплив на глобальний порядок. Дослідники можуть адаптувати ці інструменти до інших протистоянь, таких як китайсько-тайванська криза чи ізраїльсько-палестинський конфлікт, для розробки ефективних стратегій врегулювання та прогнозування майбутніх викликів.

РОЗДІЛ 2. ГЕОПОЛІТИЧНІ ПРОТИСТОЯННЯ В УКРАЇНІ, НА БЛИЗЬКОМУ СХОДІ ТА ДОВКОЛА ТАЙВАНЮ: ІСТОРИЧНІ ВИТОКИ ТА СУЧАСНИЙ СТАН

2.1. Російсько-українська війна як геополітичний виклик XXI ст.

Вранці 24 лютого 2022 року Росія розпочала повномасштабне вторгнення в Україну. Після провалу спроби швидкої окупації війна затягнулася, перетворившись на затяжну війну, що супроводжується важкими втратами, руйнуваннями, змінами ліній фронту та масштабною кризою біженців. За оцінками Київської школи економіки (KSE), з початку війни збитки українській інфраструктурі перевищили 170 мільярдів доларів, найбільше постраждали житловий сектор, енергетика та транспорт. Основні руйнування зосереджені в Донецькій, Харківській, Луганській, Київській, Чернігівській та Херсонській областях (Al Jazeera, 2025).

У перші тижні війни Росія наступала з півночі, сходу та півдня, швидко окупує великі території. Одним із головних напрямків атаки був Київ. Російські війська обстрілювали Ірпінь, намагаючись прорватися до столиці, що призвело до масових руйнувань. 25 лютого українські захисники підірвали міст через річку Ірпінь, щоб зупинити вороже просування. Водночас у Бучі російська окупація тривала кілька тижнів. Після звільнення міста були виявлені масові вбивства цивільних (Додаток А).

Маріуполь став епіцентром одного з найкривавіших боїв війни. Вже з перших днів місто опинилося в облозі. 16 березня російські війська завдали удару по Драматичному театру, де ховалися мирні жителі. Українські військові тримали оборону на заводі «Азовсталь», поки в травні 2022 року росіяни повністю не захопили місто. Загальні втрати серед цивільного населення Маріуполя оцінюються в десятки тисяч осіб. У березні 2022 року російські війська захопили Запорізьку атомну електростанцію, що викликало міжнародне занепокоєння через загрозу ядерної катастрофи. Попри заклики МАГАТЕ щодо демілітаризації, станція залишається під російським контролем, перетворившись на військовий об'єкт. До

квітня 2022 року Росія контролювала 27% території України. Однак український опір і підтримка Заходу призвели до успішних контрнаступів.

У вересні 2022 року Україна провела блискавичний наступ у Харківській області, звільнивши Ізюм і Куп'янськ, що стало одним із найбільших переломних моментів війни. У листопаді після кількох місяців атак на російські комунікації ЗСУ звільнили Херсон, захоплену військами РФ раніше. Це стало важливою стратегічною та символічною перемогою України. До листопада 2022 року Україна повернула 54% окупованих територій, скоротивши російський контроль до 18% площі країни (Додаток Б) (Al Jazeera, 2025).

У червні 2023 року РФ зруйнувала греблю в Новій Каховці на півдні України, що перебувала під контролем Росії. Зображення свідчили про вибух, який пошкодив її конструкцію. Гребля забезпечувала водою південний схід України, Крим і Запорізьку АЕС, що було критично важливо для охолодження реакторів. До кінця 2024 року війна зайшла в глухий кут із важкими втратами для обох сторін. У серпні 2024 року Україна здійснила масштабне вторгнення в Курську область Росії, просунувшись на 10 км углиб і взявши під контроль близько 250 кв. км.

Станом на кінець 2024 року Росія утримує 18% території України, контролюючи частини Донецької, Луганської, Запорізької та Херсонської областей. Зруйновано або пошкоджено 236 000 житлових будинків, зокрема 209 000 приватних, 27 000 багатоквартирних і 600 гуртожитків. Дипломатичні зусилля тривають: США та Росія ведуть переговори щодо завершення війни, але президент В. Зеленський наполягає на ролі України й гарантіях безпеки Заходу. Тим часом бойові дії тривають четвертий рік (Додаток В) (Al Jazeera, 2025).

Загалом, російсько-українська війна стала як наслідком, так і каталізатором змін у глобальному балансі сил. Вона висвітлила обмеженість впливу Заходу, масштаби європейської м'якої сили та динаміку протистояння «Захід проти решти». Війна також продемонструвала слабкі та сильні сторони Росії. Зміна балансу сил стала помітнішою: західна гегемонія більше не є абсолютною, Китай зберігає дистанцію від агресивного ревізіонізму Росії, а міжнародний порядок стає дедалі більш багатополярним. Війна загострила розмежування між Глобальною Північчю

та Півднем, демократіями та автократіями, тоді як США та Китай залишаються головними економічними центрами (Нагірняк, 2024).

Багатополярність стає ключовим фактором міжнародної політики, де поряд із США та Китаєм вплив мають ЄС, Індія, Саудівська Аравія, Бразилія та Японія. Водночас традиційне домінування жорсткої сили США та Китаю породжує очікування нової біполярності. Конфлікт виявив не лише наявний баланс сил, а й прискорив його зміну. Американська гегемонія, хоча й зберігає значну військову та економічну перевагу, вже не гарантує автоматичного впливу на світові процеси. Поряд з цим війна загострила питання міжнародної безпеки, показавши недоліки чинних механізмів стримування конфліктів. Довгострокові наслідки війни ще невизначені, проте очевидно, що вона посилила процеси перегрупування сил і коаліцій (Салех, 2023).

Анексія Криму та повномасштабне вторгнення Росії у 2022 р. суттєво вплинули на глобальну позицію ЄС. З 2014 року Союз змушений переглядати свої відносини з Росією, поєднуючи санкції з намаганням зберегти стабільне співіснування. Попри обмеження, Росія залишалася ключовим енергетичним партнером ЄС, що відобразилося у підтримці «Північного потоку-2» навіть перед вторгненням. Російсько-українська війна прискорила зміну підходів ЄС: зменшила залежність від російських енергоресурсів і закріпила визнання Росії як загрози безпеці. Це спричинило перегляд стратегічних пріоритетів ЄС у сфері енергетики та геополітики. Китай також залучений у цей конфлікт: він виграє від дешевих російських енергоресурсів і зростаючого впливу на РФ, проте ризикує погіршенням відносин із Заходом.

Російське вторгнення в Україну кидає виклик міжнародному порядку, руйнуючи усталені угоди, норми та процедури. По-перше, воно підриває фундаментальні принципи територіальної цілісності та суверенітету, доводячи до максимуму порушення, розпочаті ще в 2008 та 2014 роках. По-друге, війна посилила роль військової сили в міжнародній політиці. Держави переглядають підходи до безпеки, нарощують оборонні бюджети та військові потужності, оскільки немілітарні засоби стримування виявилися слабкими.

По-третє, зростає значення ядерної зброї, що ставить під загрозу режим її нерозповсюдження. Україна, яка добровільно відмовилася від ядерного арсеналу, стала жертвою агресії, що змушує інші країни розглядати ядерне озброєння як засіб гарантування безпеки. По-четверте, міжнародні організації, такі як ООН та ОБСЄ, виявилися неефективними у запобіганні війні. Це змушує держави орієнтуватися на коаліції та військові альянси. НАТО посилило присутність у Східній Європі, розширилося за рахунок Фінляндії та Швеції й активізувало підтримку України.

ЄС зіткнувся з викликами через брак військових можливостей, що змушує його переглядати політику безпеки. Союз або адаптується до нової реальності, нарощуючи оборонний потенціал, або ризикує залишитися вразливим перед глобальними трансформаціями. Тривала війна на частині європейського континенту руйнує міжнародні домовленості, ставить під сумнів ефективність наявних механізмів безпеки та підвищує ймовірність нових міждержавних конфліктів (Салех, 2023).

Війна між Росією та Україною є наслідком сукупності історичних, політичних і стратегічних чинників, що визначають її динаміку та подальший розвиток. Геополітичні амбіції Росії відіграли ключову роль у війні. Нинішня російська адміністрація використовує наратив про «етнічних росіян» як привід для анексії Криму та військового вторгнення в Україну. Окрім геополітичних факторів, важливу роль відіграла внутрішня політика обох країн. Посилення автократії в Росії та її ізоляція від Заходу контрастували з демократизацією України та її наближенням до європейських інституцій. Ця розбіжність сприяла зростанню напруженості та підвищила ризик війни (Дервіс, 2024).

Отже, російсько-українська війна є не лише локальною війною, а й глобальним геополітичним викликом, який змінює архітектуру міжнародних відносин. Вона прискорює формування нового світового порядку, де жорстка сила, енергетична незалежність та військові союзи набувають дедалі більшого значення.

2.2. Тайванське питання як чинник глобальної напруги в сучасному світі

Збереження та розширення міжнародного простору Тайваню, що в широкому сенсі визначається як його участь у ширшому світовому співтоваристві, було постійною метою останніх урядових адміністрацій з початку 1990-х років. Є багато способів, якими країна намагається залишатися активним на міжнародній арені, у тому числі шляхом підтримки офіційних і неофіційних відносин з іншими країнами, участі в міжнародних політичних і економічних органах або взаємодії з зовнішніми гравцями через громадянське суспільство та неприбутковий сектор.

На даний момент Тайвань утримує дипломатичні зв'язки лише з 14 державами-членами ООН. Починаючи з 2016 року, кілька країн відкликали своє визнання країни через активну кампанію Китайської Народної Республіки, спрямовану на скасування визнання іноземними країнами після загострення відносин між Пекіном і Тайбеєм. На території острова існують неофіційні представництва 59 держав, однак КНР наполягає на тому, щоб ці представництва у своїх назвах уникали використання слова «Тайвань» (Бланшет, 2018).

Сполучені Штати Америки є основним неофіційним союзником та гарантом безпеки Тайваню. Згідно із Законом про відносини з Тайванем, прийнятим Конгресом США у 1979 році, Сполучені Штати взяли на себе зобов'язання захищати острів у разі агресії з боку Китаю. Це закріплює роль Сполучених Штатів як ключового геополітичного партнера для Тайваню та визначає рамки їхніх взаємовідносин в контексті безпеки та оборони (Чабб, с. 3, 2023).

Тайвань, в області міжнародної участі, стикається з обмеженнями, які визначаються його статусом у міжнародному співтоваристві. У багатьох випадках, таких як у Світовій організації торгівлі та Азійсько-Тихоокеанському економічному співробітництві, Тайвань має участь під назвою «Китайський Тайбей». У Всесвітній організації охорони здоров'я, Тайбей функціонує як спостерігач, проте з 2016 року його участь у Всесвітній асамблеї охорони здоров'я блокується Китаєм (Стосік, с. 109, 2023). Ці обмеження визначаються складними міжнародними

відносинами та позначаються впливом Китаю на рівень міжнародного представництва Тайваню.

Тайвань позбавлений можливості брати участь в засіданнях Міжнародної організації цивільної авіації, навіть за наявності важливих аеропортів, зокрема Таюаньського міжнародного аеропорту, який входить до десятки найбільш завантажених аеропортів у світі. Це обмеження свідчить про складні міжнародні відносини та обмеження, які накладає Китай на міжнародну представництво Тайваню в різних сферах.

Тайвань виступає у ролі спостерігача у Всесвітній організації охорони здоров'я (ВООЗ). Однак, на жаль, його можливість брати участь у Всесвітній асамблеї охорони здоров'я, що є щорічним форумом для ухвалення рішень ВООЗ, з 2016 року є обмеженою через блокування Китаєм. На міжнародній арені Тайвань виступає із специфічним статусом і роллю, що обумовлені його політичною та геополітичною ситуацією. Формально відомий як Республіка Китай, Тайвань активно залучається до ряду сфер, однак його можливості обмежені через відсутність визнання суверенітету деякими країнами та тиск з боку Китаю. Більшість країн та міжнародних організацій не визнають суверенітет Тайваню через тиск Китаю, але країна зберігає власну владу, економіку та культуру.

Геополітичне розташування Тайваню робить його ключовим об'єктом уваги з точки зору безпеки, особливо в контексті регіональних та світових інтересів, зокрема з боку Китаю та Сполучених Штатів (Додаток Г). Загалом, роль Тайваню на міжнародній арені визначається багатьма факторами, включаючи його власні демократичні цінності, економічну вагу та геополітичне значення, але вона також обмежена політичними викликами, пов'язаними з його відносинами з Китаєм (Завада, с. 118, 2022).

Економічно, Тайвань є одним з найбільших постачальників мікročіпів і виступає провідною ІТ-точкою не лише в Східно-Азійському регіоні, але й у всьому світі. В об'єднанні з Тайванем, з погляду Китаю, вони отримали б більший доступ до відкритих вод, розширили територію для підводних досліджень та посилили своє впливове положення. Проте Тайвань, спільно зі Сполученими Штатами,

виступає проти цього «відновлення», оскільки воно може прямо підірвати територіальну цілісність США та загрожувати підтримці демократії взагалі (Топчій, с. 154, 2021).

Наразі Тайвань активно розширює свою військову потужність, готуючись до можливого вторгнення з боку Китаю. Наявність сильних збройних сил на острові сприяє його здатності активно протистояти можливій агресії. Однак насправді важко передбачити, чи збереться Китай на військову акцію, особливо після невдач Росії в українській війні. У даному контексті роль Тайваню полягає в обмеженні гегемонії Китаю та підтримці демократії у глобальному політичному просторі.

Острів дипломатично виборює своє право на самостійне існування, що може послужити прикладом для інших країн, спонукаючи їх відстоювати свої національні інтереси та не піддаватись тискам більш могутніх держав. Такий підхід може сприяти утвердженню суверенітету та зміцненню демократичних цінностей у світі.

Після 24 лютого 2022 року російська агресія проти України посилила дискусії про паралелі між цими конфліктами, зокрема щодо захисту суверенітету та права на самовизначення. Пост на X від Reuters (23 лютого 2022) цитує МЗС КНР, яке заявило, що "Тайвань — не Україна" і є невід'ємною частиною Китаю, підкреслюючи чутливість порівнянь (Хуа Чуньїн, 2022).

«Дев'ять-в-одному» місцеві вибори в Тайвані 26 листопада 2022 р. стали невдачею для Демократичної прогресивної партії. Вони перемогли тільки в п'яти з 21 місць, де обирались губернатори чи мери, і програли в трьох місцях високої політичної важливості, що призвело до втрати двох місць. Ці події вказують на зміни в політичному ландшафті кожної з країн і можуть мати далекосяжні наслідки для їхньої внутрішньої та зовнішньої політики.

Зусилля Пекіна по обмеженню і скороченню міжнародного простору Тайваню зробили питання про можливість країни щодо участі в міжнародних організаціях більш актуальними і більш значущим у міжнародній політиці.

У листопаді 2022 року, Тайвань стикнувся з новими загрозами з боку Китаю, коли тайванське оборонне відомство повідомило про наближення до острова

китайських військових літаків та кораблів. Хоча ескалація конфлікту не відбулася, цей інцидент продовжує підкреслювати напруженість відносин між обома сторонами.

Після 24 лютого 2022 року російське вторгнення в Україну змінило сприйняття військових загроз. Фіаско російської армії змусило КНР переглянути свої плани щодо Тайваню, оскільки вторгнення в Україну показало, що сучасна війна може бути тривалою та економічно виснажливою. КНР посилила військові провокації, проводячи регулярні навчання поблизу Тайваню, зокрема після візиту Пелосі та оголошення США про пакет військової допомоги на \$567 млн дол у жовтні 2024 року (WhiteHouse, 2024).

США, відповідно до Закону про відносини з Тайванем, продовжують постачати зброю та обіцяють підтримку в разі агресії. Президент Д. Байден у травні 2022 року заявив, що США втрутяться військово у разі одностороннього вторгнення КНР. Водночас адмірал ВМС США Майк Гілдей, попереджає про необхідність підготовки до можливого конфлікту до 2024 року. Геополітичний трикутник КНР–США–Тайвань залишається джерелом напруги (Гілдей, 2024)

У довгостроковій перспективі проведення військових навчань Китаєм може створити прецедент для збільшення військової активності в Тайванській протоці. Продовження таких навчань може знизити чутливість Тайбею та Вашингтона до майбутніх провокацій і поступово зменшити бажання Тайваню захищатися. Пекін може відправити літаки у територіальний повітряний простір Тайваню або вторгнутись у територіальні води. Існує також додатковий ризик того, що Пекін може надмірно реагувати на рішення США щодо відновлення свободи судноплавства в Тайванській протоці. Китай може використати це як привід для подальшої ескалації кризи, що потенційно може призвести до безпосереднього зіткнення.

Загалом, Китай регулярно проводить військові навчання у відповідь на події навколо Тайваню. Після візиту Пелосі (серпень 2022), транзиту Цай через США (квітень 2023) інавгураційної промови Гавкоту (травень 2024) Китай швидко оголошував та розпочинав маневри. У 2024 році їх початок затримався на чотири

дні, що могло бути зумовлено бюрократичними розбіжностями, економічною ситуацією чи бажанням додати елемент непередбачуваності. Китай також поєднував навчання з іншими заходами, зокрема спільним патрулюванням із Росією, візитом міністра оборони РФ у Пекін та дипломатичними контактами з Іраном та Ізраїлем. Водночас НВАК провело військово-дипломатичну програму для аташе понад 50 країн, окрім США та Японії, що може свідчити про спробу залучити міжнародну підтримку (World Bank, 2024).

Тайвань є ключовим гравцем у глобальній економіці, зокрема завдяки виробництву напівпровідників (TSMC забезпечує понад 50% світового ринку мікрочіпів) (World Bank, 2024). Конфлікт у Тайванській протоці може призвести до економічної кризи, враховуючи залежність світу від тайванських технологій. Після 24 лютого 2022 року, коли санкції проти Росії виявили вразливість глобальних ланцюгів постачання, країни Заходу почали шукати альтернативи, але повна відмова від тайванських чіпів наразі неможлива.

Тайвань також зменшує економічну залежність від КНР через "Нову південну політику", спрямовану на країни АСЕАН. У 2022 році інвестиції Тайваню в ці країни вперше перевищили інвестиції в КНР. Водночас КНР залишається найбільшим торговельним партнером Тайваню, що створює парадокс: економічна взаємозалежність співіснує з політичною ворожнечею (Голод, Бурцев, 2025)

Якщо підводити підсумки, то Російсько-українська війна вплинула на тайванське питання кількома способами:

- низька ефективність російської армії та міжнародна ізоляція Росії змусили КНР бути обережнішою у планах щодо Тайваню. Пекін активізував дипломатичні зусилля, залучаючи європейських політиків, як-от Емманюеля Макрона, для зниження напруги;

- візит Пелосі та зростання уваги до Тайваню в західних столицях посилили його міжнародну видимість. Литва, наприклад, відкрила тайванське представництво у 2021 році, що спричинило економічні санкції з боку КНР;

- опитування на Тайвані в серпні 2022 року показало, що 67,6% жителів готові захищати острів, хоча довіра до власної армії залишається нижчою, ніж у союзників.

Таким чином, після 24 лютого 2022 року Тайвань опинився в епіцентрі глобальних геополітичних зрушень. Війна в Україні посилила напруженість у відносинах із Китаєм, який використовує військові навчання та дипломатичний тиск для обмеження міжнародного простору Тайваню. Проте ці події також відкрили нові можливості: Тайвань зміцнив оборону, розширив співпрацю з США та здобув підтримку країн, які виступають за демократичні цінності. У цьому контексті Тайвань не лише бореться за своє існування, а й виступає прикладом стійкості для інших держав, що протистоять тиску великих сил.

2.3. Загострення конфлікту між Ізраїлем та Палестиною після 2022 року

Ізраїльсько-палестинський конфлікт бере початок у кінці XIX ст. У 1947 році ООН ухвалила «План поділу» Палестини, що передбачав створення єврейської та арабської держав. 14 травня 1948 року було проголошено державу Ізраїль, що спричинило першу арабо-ізраїльську війну. Вона завершилася у 1949 році перемогою Ізраїлю та масовим виселенням палестинців. Подальші десятиліття позначені конфліктами: Суецька криза (1956), Шестиденна війна (1967), Війна Судного дня (1973). У 1979 році було підписано Кемп-Девідські угоди, що нормалізували відносини між Ізраїлем і Єгиптом, але палестинське питання залишилося відкритим (Бані-насер, с. 3-4, 2015). Перша інтифада (1987–1993) призвела до підписання угод в Осло, що започаткували Палестинську автономію. Друга інтифада (2000–2005) загострила конфлікт, а в 2006 році перемога ХАМАС на виборах спричинила розкол між ним і ФАТХ. З 2014 року періодично спалахують збройні сутички між Ізраїлем і ХАМАС. У 2021 році після сутичок у Східному Єрусалимі ХАМАС випустив сотні ракет по Ізраїлю, що призвело до 11-денної війни та численних жертв.

На початку жовтня 2023 року бійці ХАМАС обстріляли Ізраїль ракетами та штурмували південні ізраїльські міста та селища через кордон із сектором Гази, убивши понад 1300 ізраїльтян, поранивши 3300 і захопивши сотні заручників. Через день після нападу 7 жовтня ізраїльський кабінет офіційно оголосив війну ХАМАСу, після чого міністр оборони наказав Армії оборони Ізраїлю (ЦАХАЛ) провести «повну облогу» Гази. Це найбільша ескалація ізраїльсько-палестинського конфлікту за кілька десятиліть (Council on Foreign Relations, 2025).

Ізраїль наказав евакуюватися понад 1 мільйону палестинських мирних жителів на півночі Гази перед наземним вторгненням, яке почалося 27 жовтня разом із продовженням повітряного нападу Ізраїлю. З 24 по 30 листопада 2023 року тимчасове перемир'я сприяло обміну певних ізраїльських заручників на палестинських ув'язнених, які утримувалися в ізраїльських в'язницях, а також збільшенню гуманітарної допомоги в Газі. Однак бойові дії відновилися після повідомлень про порушення з боку сил Ізраїлю та ХАМАС (Council Of Foreign Affairs, 2025).

У січні 2024 року під тиском свого головного союзника, Сполучених Штатів, і на тлі глобального контролю як за гуманітарною кризою в Газі, так і сумнівами щодо можливості повного знищення ХАМАС, Ізраїль заявив про свій намір перейти до операцій меншої інтенсивності в Газі. ЦАХАЛ також почав зміщувати свою увагу з північної частини Гази, щоб підготуватися до кампанії на півдні Гази, зокрема в місті Рафах.

Поштовх Ізраїлю до операції в Рафаху викликав публічну негативну реакцію з боку адміністрації тодішнього президента США Дж. Байдена. У травні 2024 року ЗМІ повідомили, що Сполучені Штати призупинили постачання бомб до Ізраїлю. Представники адміністрації висловили занепокоєння тим, що ця зброя може спричинити неприпустиму кількість жертв серед цивільного населення, якщо її використовувати в густонаселеному міському середовищі Рафаху, де на той час перебували понад мільйон мирних жителів Гази. Тижнем пізніше президент Дж. Байден публічно заявив, що він попередив Б. Нетаньяху про те, що Сполучені

Штати притримують використання певної наступальної зброї, включаючи бомби та артилерійські снаряди, якщо ізраїльські військові почнуть операцію Рафах.

Конфлікт загострив регіональну напруженість на Близькому Сході. Армія оборони Ізраїлю розпочала наземне вторгнення до Лівану після місяців транскордонних сутичок із Хезболлою, яка почала завдавати ударів по північному Ізраїлю після атаки ХАМАС 7 жовтня. Єменські повстанці-хусити обстріляли ракетами Ізраїль і комерційні судна в Червоному морі, а інші підтримувані Іраном угруповання здійснили десятки атак на військові позиції США в Іраку та Сирії. У квітні та жовтні 2024 року Іран зробив безпрецедентний крок, атакуючи безпосередньо Ізраїль, що спонукало ізраїльські контрудари по Ірану (Council Of Foreign Affairs, 2025).

Восени 2024 року, продовжуючи операції в південній і центральній частині Гази, ЦАХАЛ поновив наступ на півночі Гази, зокрема, навколо табору біженців Джабалія. Заявленою метою було ліквідувати бойовиків ХАМАС, які почали перегрупування в цьому районі та заповнення вакууму, що залишився після попередніх операцій ізраїльських військових. Операції Армії оборони Ізраїлю в Джабалії викликали занепокоєння експертів щодо того, що Ізраїль може планувати реалізувати суперечливий «план генералів», який передбачає повну облогу території, включаючи припинення гуманітарної допомоги, щоб змусити здатися бойовиків ХАМАС, що залишились в Газі. З 6 жовтня по 31 грудня 2024 року ООН 165 разів намагалася дістатися до зони облоги.

Війна викликала гуманітарні проблеми за межами північної частини Гази. З початку ізраїльських операцій у 2023 році в кількох звітах задокументовано напади на журналістів, школи та визначені Ізраїлем гуманітарні зони. Неодноразові ізраїльські атаки на медичні об'єкти, включаючи лікарні та критичну інфраструктуру, призвели до сплеску захворювань, таких як поліомієліт, по всій Газі. Насильство проти гуманітарних працівників ще більше загострило кризу. У квітні 2024 року ізраїльська авіація вбила сім співробітників Всесвітньої центральної кухні, а в серпні того ж року застрелили працівників Всесвітньої продовольчої програми. Ці інциденти викликали жахливий вплив на гуманітарні

організації, що працюють у Газі, і багато з них призупинили або обмежили свою діяльність. Намагаючись запобігти потраплянню до ХАМАС предметів із потенційним військовим призначенням, ізраїльські інспектори відхилили критичні поставки, такі як таблетки хлору для очищення води, які привезли гуманітарні організації (Council Of Foreign Affairs, 2025).

Станом на січень 2025 року 1,9 мільйона жителів Газі – близько 90% населення Газі – були переміщені та віднесені до категорії осіб, які стикаються з гострою або катастрофічною нестачею продовольства. Наразі в Газі немає діючих лікарень.

Понад 30 000 осіб (29606 палестинців і 1 464 ізраїльтян) були вбиті у війні між Ізраїлем і ХАМАСом, у тому числі 88 журналісти (83 палестинця, 2 ізраїльтянина і 3 ліванців) і щонайменш 136 членів організації БАПОР (Al Jazeera, 2023).

Ізраїль у багатьох випадках стверджував, що його дії були необхідними, оскільки тактика партизанської війни ХАМАСу часто передбачає розміщення бойовиків у цивільних районах. Військові також назвали певні успіхи, зокрема порятунок у червні 2024 року чотирьох живих заручників у центрі Газі та ліквідацію ХАМАСу, зокрема лідера угруповання Я. Сінвара, військового командувача М. Дейфа та заступника Дейфа М. Іссу. Проте Сполучені Штати попередили, що, за їхньою оцінкою, ХАМАС зміг завербувати заміну майже для всіх бійців, яких він втратив досі через радикалізаційний вплив війни на жителів Газі.

15 січня 2025 року Сполучені Штати, Єгипет і Катар оголосили про те, що вони виступили посередниками в угоді про припинення вогню між Ізраїлем і ХАМАС, щоб завершити п'ятнадцятимісячну боротьбу в Газі. Уряд Ізраїлю офіційно схвалив цю пропозицію, і 19 січня почалося звільнення першого заручника. Очікується, що протягом шести тижнів ХАМАС почав би звільняти тридцять трьох із заручників, що залишилися, а Ізраїль – сотні палестинців з ізраїльських в'язниць. Ізраїль почне виводити війська, переміщеним жителям буде дозволено повернутися до північної частини Газі, і очікується, що 600 вантажівок

з гуманітарною допомогою щодня потраплятимуть на територію. Другий і третій етапи угоди не обговорювалися, але мали б формально завершити війну. Тим не менш, внутрішня боротьба в коаліції прем'єр-міністра Ізраїлю Б. Нетаньяху свідчить про те, що його уряд може розвалитися, якщо він виконає другу та третю фазу угоди замість відновлення військових операцій після завершення першої фази (Додаток Д) (Council Of Foreign Affairs, 2025).

Отже, загострення ізраїльсько-палестинського конфлікту після 2022 року стало однією з наймасштабніших і найкривавіших ескалацій в регіоні за останні десятиліття. Війна, що почалася з безпрецедентного нападу ХАМАС 7 жовтня 2023 року, призвела до масштабних військових операцій, численних жертв серед цивільного населення та гуманітарної катастрофи в Газі. Дії обох сторін викликали значний міжнародний резонанс, зокрема зростаючий тиск на Ізраїль з боку ключових союзників, таких як США, а також міжнародних організацій, зокрема ООН, через погіршення гуманітарної ситуації.

Напад ХАМАС, що супроводжувався масовими ракетними обстрілами та захопленням заручників, спровокував жорстку відповідь Ізраїлю, включаючи повну облогу Гази, інтенсивні авіаудари та наземне вторгнення. Ці дії призвели до катастрофічних наслідків для цивільного населення Гази: 1,9 мільйона людей були переміщені, медична інфраструктура зруйнована, а гостра нестача продовольства та медикаментів стала нормою. Напади на гуманітарних працівників і журналістів, а також обмеження доступу гуманітарної допомоги лише посилили кризу.

Міжнародна спільнота висловила серйозне занепокоєння щодо пропорційності дій Ізраїлю, зокрема операцій у густонаселених районах, таких як Рафах і Джабалія. Зупинка постачання певних видів озброєння з боку США у травні 2024 року та публічні заяви президента Байдена про неприпустимість масштабних жертв серед цивільних стали безпрецедентним сигналом для ізраїльського уряду. Водночас ХАМАС звинувачували у використанні цивільної інфраструктури для військових цілей, що ускладнювало проведення операцій без жертв серед мирного населення.

Конфлікт також посилив регіональну нестабільність, залучивши до протистояння інші актори, зокрема Хезболлу, хуситів та Іран, що підвищило ризик ширшої війни на Близькому Сході. Безпрецедентні прямі атаки Ірану на Ізраїль у 2024 році та ізраїльські контрудари лише підкреслили крихкість регіональної безпеки.

Угода про припинення вогню, досягнута за посередництва США, Єгипту та Катару у січні 2025 року, стала спробою зупинити насильство та розпочати відновлення Гази. Звільнення заручників і ув'язнених, а також поступове виведення ізраїльських військ можуть створити передумови для деескалації. Проте політична нестабільність в Ізраїлі, зокрема внутрішні розбіжності в уряді Нетаньяху, ставить під сумнів довгострокові перспективи угоди. Крім того, радикалізація населення Гази, спричинена війною, та здатність ХАМАС до відновлення своїх сил вказують на складність досягнення тривалого миру.

Таким чином, війна 2023–2025 років не лише загострила гуманітарну та політичну кризу в регіоні, але й підкреслила необхідність комплексного підходу до вирішення ізраїльсько-палестинського конфлікту. Без політичного діалогу, який би враховував інтереси обох сторін, та міжнародної підтримки для відновлення Гази, подібні ескалації можуть повторюватися, поглиблюючи страждання цивільного населення та регіональну нестабільність.

РОЗДІЛ 3. НАСЛІДКИ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ПРОТИСТОЯНЬ ДЛЯ СВІТУ

3.1. Російсько-українська війна в контексті глобальної безпеки

Російське вторгнення в Україну кинуло виклик усталеним міжнародним нормам і принципам. РФ продовжує реалізовувати комплексну стратегію, спрямовану на вичерпання можливостей України як військовими, так і невійськовими засобами. Метою є перетворення України на непридатне для життя місце, що доповнюється різноманітними інформаційними операціями, які впливають на моральний стан та згуртованість українського суспільства, а також підривають зовнішню підтримку української самооборони.

Важливими цілями російської стратегії є руйнування двох основних консенсусів, на яких базується захист України: внутрішнього консенсусу українців про необхідність продовження боротьби за покращення майбутньої переговорної позиції та зовнішнього консенсусу партнерів щодо підтримки української самооборони. З жовтня 2023 р. Росія перехопила ініціативу вздовж лінії фронту та прагне знайти сприятливий баланс виснаження, створюючи умови для можливих наступів у 2024 році, зокрема через відкриття нової сухопутної осі наступу на Україну в напрямку Харкова (Polish Institute of Foreign Affairs, 2024).

Дефіцит важкого озброєння та боєприпасів в Україні має критичні наслідки для обороноздатності країни в довгостроковій перспективі. В умовах нестабільності українські військові змушені були вести оборону на менш вигідних умовах, що негативно вплинуло на їхній моральний стан і фізичну витривалість. Важливою проблемою стала нездатність Збройних сил України максимально скористатися перевагами оборонного режиму, що могло б забезпечити баланс втрат, за якого російські втрати були б не меншими за їхнє постійне забезпечення живою силою (Polish Institute of Foreign Affairs, 2024).

Соціально-економічна ситуація в регіоні під загрозою через величезні потоки українських біженців, які перетинають кордони або просять притулку, а також зростаючу конкуренцію української сільськогосподарської продукції на внутрішніх

ринках. Ризик того, що транспортні засоби для перевезення українських товарів матимуть пріоритет над внутрішніми потребами, а також надходження більш дешевої сільськогосподарської продукції з країн поза ЄС, підсилює економічну кризу в регіоні. Тому східноєвропейські союзники НАТО і ЄС мають великий інтерес до якнайшвидшого врегулювання конфлікту в Україні та запобігання його поширенню на сусідні країни, такі як Молдова. Це необхідно для пом'якшення наслідків триваючої кризи в світі, зокрема в енергетичній, економічній, фінансовій, гуманітарній та продовольчій сферах (Йенсен, 2024)

Війна має глобальний відгомін через товарні та фінансові ринки, а також через потоки біженців. Це вже спричинило найбільшу кризу біженців у Європі з часів Другої світової війни, різке зростання цін на товари, перебої у світовій торгівлі та нестабільність фінансових ринків. Очікується, що наслідки війни будуть негативними в мережі для більшості EMDE і сприятимуть зниженню рейтингів до найближчого зростання в регіонах Східної Азії, Тихого океану та Південної Азії. Чистий ефект також, ймовірно, буде негативним для Латинської Америки та Карибського басейну, незважаючи на переважання чистих експортерів сировини в регіоні, оскільки млява реакція пропозиції, тиск на імпортерів енергоресурсів та наслідки для інфляції та монетарної політики більш ніж компенсують потенціал збільшення експорту.

Ціни на енергетичні та сільськогосподарські товари різко зросли. Підвищення цін було значним для товарів, основними експортерами яких є Росія та Україна. З початку війни ціни на вугілля підскочили на 60%, європейський природний газ – більш ніж на 30%, а ціни на пшеницю – приблизно на 40% (World Bank, 2024). Ціни були надзвичайно нестабільними, з дуже великими внутрішньоденними змінами, а у випадку з нафтою – змінами ф'ючерсних кривих. Санкції проти фінансових посередників також зробили дорожчими операції з російською нафтою (Карпінська, с. 108, 2025).

Після 24 лютого 2022 року політика енергетичного шантажу значно посилилася, викликавши серйозну кризу на європейських енергетичних ринках. Багаторічне домінування Росії на ринку природного газу Європейського Союзу

призвело не лише до кількісної переваги, але й до того, що ціноутворення на європейському ринку стало надмірно чутливим до російського фактора. У підсумку це спричинило те, що влітку 2022 року ціни на природний газ у ЄС були в сім разів вищими, ніж у Сполучених Штатах (Зануда, 2023). Попри значні виклики, які спричинила енергетична криза, країни Європейського Союзу зберегли єдність і рішуче підтримали Україну, зокрема в енергетичній сфері. Війна суттєво змінила глобальні механізми безпеки: підірвала міжнародні інститути (ООН, ОБСЄ), загостривши регіональні кризи; прискорила зміну глобального балансу сил, наближаючи світ до нового біполярного порядку; підважила принципи міжнародного права, зокрема територіальну цілісність держав.

Війна Росії проти України є проксі-війною проти «колективного Заходу», куди входять країни від США до Польщі. Якщо Росія досягне успіху, це призведе до серйозних змін у європейській безпеці. Перемога над Україною, з точки зору Москви, є поразкою всієї трансатлантичної спільноти, що відкріє шлях для перегляду архітектури безпеки в Європі та виведення військ союзників із Центральної Європи. Це створить постійну нестабільність і ризики для всього євроатлантичного регіону. Українські партнери, розуміючи важливість перемоги України, мають розробити стратегію, що дозволить Україні здобути впевнену перемогу в короткостроковій перспективі.

Довгострокова стратегія повинна передбачати зниження військового потенціалу Росії до такого рівня, щоб вона не змогла відновити агресивні дії в майбутньому. Це означає посилення військової підтримки України та забезпечення достатнього тиску на Росію для примусу до примирення з існуванням суверенної української держави. Попри те, що західні партнери мають військову та економічну перевагу над Росією, вони використовують її лише частково для підтримки України. Проте саме політична рішучість західних лідерів може перетворити цю номінальну перевагу на реальну перевагу України на полі бою, що, в свою чергу, зможе остаточно змінити хід війни (Polish Institute of Foreign Affairs, 2024).

«Зупинити Росію в Україні» вимагає переходу від реактивних підходів останніх двох років до більш проактивної стратегії. Ця стратегія повинна

передбачити протистояння, яке може тривати ще два-три роки, і підготувати найбільш суттєву реконструкцію Європи з часів Другої світової війни. План має включати чітко сформульовану теорію перемоги та бачення післявоєнного ландшафту європейської безпеки, який виходить за межі кордонів України.

Аналітики CSIS (Йенсен, Хоффман, 2024), які провели час в Україні, вбачають п'ять основних стратегічних проблем, які необхідно вирішити в рамках нової теорії перемоги:

1. Інтеграція України до європейського економічного та трансатлантичного порядку безпеки. Забезпечити тривалий мир в Україні можливо через зміцнення її відносин з НАТО та ЄС, що також сприятиме розвитку демократії всередині країни. Україна подала заявку на членство в ЄС незабаром після вторгнення Росії в 2022 р., і в грудні 2023 р. отримала статус кандидата, що відкриває шлях до переговорів. США, не будучи членом ЄС, мають підтримувати цей процес, допомагаючи Україні впроваджувати необхідні реформи, зокрема боротьбу з корупцією та судову реформу.

2. Зниження можливостей Росії отримати доступ до капіталу та обійти санкції. Незважаючи на західні санкції, Москва зберігає можливість заробляти тверду валюту на експорті нафти. Трансатлантичне співтовариство має розробити кращі механізми для обмеження спроможності Росії імпортувати важливі електронні компоненти, необхідні для розширення її арсеналу авторитаризму. Незважаючи на широкий спектр західних санкцій, Москва все ще може імпортувати електронні прекурсори, необхідні для поповнення своїх ракетних запасів.

3. Боротьба зі стійкістю російської дезінформації. У глобальному масштабі Росія використовує кіберпростір для ведення нарративної війни, покликаної підірвати глобальну довіру до України. На відміну від традиційних кібервторгнень, метою є або спричинити хаос, або сформувати ставлення громадськості до конфлікту за допомогою обчислювальної пропаганди – створення фальшивих облікових записів у соціальних мережах, використання ботів і націлювання вмісту на унікальні групи користувачів для зміни суспільного ставлення. Будь-яка стратегія щодо перемоги в Україні повинна враховувати легкість, з якою Москва

проводить приховані кампанії впливу та інформаційні операції з кібермережами, щоб спотворити дискурс у вільних суспільствах. Зупинити РФ в поширенні брехні та підкупі обраних чиновників має бути пріоритетом.

4. Переосмислення засобів та інструментів впливу демократіями. Попри заслуги глобальної мережі демократій у забезпеченні України зброєю, ці зусилля залишатимуться нестійкими, якщо країни не виправлять серйозні проблеми у своїх оборонно-промислових базах. Росія виявилася здатнішою мобілізувати ресурси, ніж найбільші світові економіки. Згідно з оцінками НАТО, Росія виробляє 3 млн боєприпасів на рік, що втричі більше, ніж США і ЄС разом взяті постачають Україні. Це дозволяє Росії вести бойові дії з набагато вищою інтенсивністю, здійснюючи в 10 разів більше артилерійських обстрілів уздовж лінії фронту, ніж Україна. Багато ключових елементів сучасної української бойової мережі базуються на комерційному обладнанні та програмному забезпеченні, творчо адаптованому до військових умов. Прискорення постачання цих технологій та компонентів означає подолання обмежень у міжнародних правилах торгівлі зброєю та активізацію виробництва безпілотників.

5. Підтримка економіки України. Стратегія перемоги в Україні має передбачати забезпечення повоєнного соціально-економічного розвитку України на основі ефективної європейської та євроатлантичної інтеграції України. Нинішня мережа двосторонніх угод з безпеки з Україною під егідою Великої сімки є позитивним кроком у правильному напрямку, хоча вони ще не досягли планки, щоб змінити російське обчислення витрат і вигод (Йенсен, Хоффман, 2024).

Можемо констатувати, що війна не принесла Кремлю очікуваних результатів – Україну не зламали, а втрати Росії величезні: до 700 000 військових (200 000 загиблих) і значні матеріальні збитки, включаючи тисячі танків і ракет (Віднянський, 2024). Попри це, здобутки мізерні – лише 3000 км² території України з 2022 року. Україна ж знищила третину Чорноморського флоту РФ, завдала ударів по російських військових об'єктах і навіть утримувала частину Курської області. Україна досягла цих успіхів попри обмежені поставки озброєння від Заходу.

Проте стратегічна ситуація залишається складною: російські наступи тривають, мобілізація ускладнена, деморалізація поширена. Україна втратила 43 тис. військових, що є болючим ударом для країни з меншим населенням. США закликають знизити призовний вік до 18 років, але ця ідея викликає спротив. Критичною загрозою є руйнування енергетичної інфраструктури. Подальша військова підтримка Заходу – ключова умова продовження спротиву. Особливо важливими є додаткові системи ППО, ракети великої дальності та скасування обмежень на їх використання. Від рішень Вашингтона, Парижа та Берліна залежить, чи зможе Україна втримати фронт у 2025 році (Гайсбург, 2025).

Отже, ефективне вирішення російсько-української війни вимагає комплексного підходу, що поєднує військові, економічні та дипломатичні зусилля, а також залучення всіх зацікавлених сторін до конструктивного діалогу. В умовах триваючої війни та зростаючої напруги, стратегічні дії міжнародної спільноти стають критично важливими для підтримки України та забезпечення її обороноздатності. Важливо усвідомлювати, що військова підтримка України повинна йти разом з економічною допомогою, яка є необхідною для збереження стабільності української економіки та соціальної структури. Міжнародна спільнота, зокрема США та ЄС, має продовжувати працювати над створенням умов для переговорів, акцентуючи на важливості дотримання міжнародного права.

3.2. Можливі сценарії розвитку протистояння у Тайванській протоці

На міжнародній арені існують різні точки зору про політичний статус Тайваню. Деякі країни та міжнародні організації підтримують дипломатичні стосунки з Китаєм, однак не визнають Тайвань як незалежну країну, дотримуючись політики «один Китай». Інша група країн розвиває економічні і неофіційні відносини з Тайванем, що сприяє його міжнародному визнанню. Вирішення питання Тайваню вимагає дипломатичних домовленостей і може зумовлюватися геополітичним контекстом і взаємодією між ключовими регіональними гравцями (Запороженко, Асатуров, с. 58, 2021).

У міжнародному контексті важливо, щоб США надавали більш переконливу підтримку участі Тайваню в деяких міжнародних організаціях. Зрештою, недавні спроби країни були помірними і розумними, але у Китаю не так багато стимулів для поступок, якщо немає певного рівня міжнародного тиску. Більш того, Сполучені Штати залишаються найкращим другом Тайваню на міжнародній арені і найбільшою світовою державою, і їх дії задають тон рівню підтримки інших країн. Підтримка з боку США потенційно може підштовхнути інших до наслідування такої політики, насамперед ЄС, який має широку сферу впливу по сусідству.

Події 2022 року в Україні та навколо Тайваню привернули значну увагу до можливих геополітичних наслідків, зокрема в контексті ймовірного загострення китайсько-тайванських відносин. Порівнюючи ситуацію на Тайвані з війною в Україні, стає очевидним, що вторгнення КНР на Тайвань створило б серйозні виклики. По-перше, вторгнення через 80-мильну Тайванську протоку вимагатиме складної логістики і планування, та буде складнішим у виконанні за вторгнення в Україну. По-друге, оскільки оборона Тайваню є стратегічно важливою для інтересів США і регіону, тож США, ймовірно, безпосередньо втрутяться військовим шляхом у разі вторгнення на Тайвань. По-третє, можливість широкомасштабних економічних санкцій проти КНР за вторгнення на Тайвань може мати серйозні наслідки для світової економіки, враховуючи стратегічне значення Тайваню як світового центру виробництва мікросхем (FuturesPlatform, 2023).

Для оцінки масштабів можливої операції проти Тайваню, а також збереження статусу-кво чи мирної інтеграції можемо застосувати метод прогнозування. Поточний статус-кво, за яким Тайвань має самоврядування, але офіційно не є незалежним, не може тривати вічно, тому існує думка, що одного дня Тайвань може бути або ж асимільований КНР, або ж стати незалежною країною. Незважаючи на те, що Тайвань ніколи не контролювався правлячою КПК, передачу Тайваню під контроль Китаю президент Сі Цзіньпін описує як «основну частину інтересів Китаю» (SkyNews, 2024).

Статус-кво для Тайваню означає такий стан справ, за якого острів має певну форму незалежності чи самостійності, однак не оголошує себе офіційною незалежною державою. Такий статус-кво може включати в себе такі елементи:

- збереження власної внутрішньої адміністрації, політичної системи та законодавства, без прямого втручання чи контролю з боку КНР;
- розвиток своєї економіки та торговельних відносин з іншими країнами незалежно від КНР;
- розвиток обміну й співпраці із іншими країнами й міжнародними організаціями, хоча більшість країн не визнає Тайвань офіційною незалежною державою через тиск КНР (FuturesPlatform, 2023).

Збереження статусу-кво на Тайвані буде вимагати чималої дипломатичної роботи і компромісів усіх сторін. Наразі існує можливість того, що Сі Цзіньпін може використати зовнішні кризи або військові дії задля відволікання уваги від внутрішніх проблем у КНР. Історично склалося так, політичні лідери часто намагалися використовувати зовнішні конфлікти для зміцнення своєї влади або відволікання уваги громадськості від внутрішніх проблем. Проте, такий підхід не завжди успішний, особливо за умов сучасної світової політики й залучення міжнародної спільноти.

Військові дії або створення зовнішніх криз можуть призвести до загострення конфлікту, що створить загрозу стабільності регіону й глобальній безпеці. Окрім того, внутрішні проблеми КНР, такі як економічні труднощі та невдоволення населення, вимагають серйозних та конструктивних рішень від уряду. Спроби відволікання уваги від цих проблем через зовнішню активність сприятимуть загостренню ситуації та підризу довіри до уряду. У зв'язку з цим, хоча й існує можливість використання зовнішніх криз для відволікання уваги від внутрішніх проблем, це може бути ризикованим і непродуктивним засобом, що не сприятиме вирішенню проблем КНР (FuturesPlatform, 2023).

При розгляді третього сценарію щодо мирної інтеграції Тайваню з Китаєм, слід врахувати умови і багатофакторні дії, необхідні для його реалізації. Наведемо можливий перебіг подій:

- початок відкритого дипломатичного діалогу між Тайванем і КНР без передумов;
- КНР може надати Тайваню гарантії збереження прав та свобод тайванського населення та його автономії;
- КНР може зобов'язатися не використовувати силу і не загрожувати збройними конфліктами;
- визначення перехідних періодів задля плавного об'єднання, коли Тайвань буде зберігати певний рівень автономії;
- гарантії від міжнародного співтовариства щодо виконання угоди та надання спостереження під час процесу інтеграції;
- прийняття остаточного рішення про майбутній статус Тайваню має враховувати бажання тайванського народу, можливо, шляхом референдуму;
- КНР і Тайвань можуть співпрацювати на економічних і культурних питаннях задля зближення двох суспільств.

Кожен з цих сценаріїв має свої переваги та недоліки, і вибір між ними залежить від багатьох факторів, включаючи політичну волю сторін, геополітичну обстановку і дипломатичні зусилля. Важливо враховувати, що мирне вирішення конфлікту завжди є бажаною альтернативою для уникнення страждань людей та ескалації (Бучин, Тиндук, с. 42, 2022)

Безсумнівно, в контексті російсько-української війни, той факт, що Китай також почав інтенсивні військові навчання в Тайванській протоці призвела до припущеннями про те, що аналогічні події можуть статися і на Далекому Сході. Тим не менш, великомасштабна війна в Західній частині Тихого океану в той час, коли соціально-економічні ускладнення, викликані коронавірусом, все ще не подолані, особливо на тлі глибокої економічної і технологічної залежності між Китаєм і Тайванем, США і Китаєм, а також США і Тайванем, представляється не вигідним і високоризикованим заходом у всіх відношеннях для всіх сторін (FuturesPlatform, 2023).

Отже, події в Україні також суттєво вплинули на ситуацію в Азії, зокрема на Тайвань. Вторгнення РФ в Україну викликало серйозні побоювання щодо

можливого втручання КНР в регіоні, що спричинило збільшення напруги і зміцнення обороноздатності Тайваню, оскільки існує побоювання щодо можливості наслідування Росії в Азії. Визначення політичного майбутнього Тайваню, одного з економічних локомотивів регіону та інноваційних центрів, у будь-якому разі залишиться досить складним процесом, що періодично займає чільне місце в міжнародному політичному порядку денному.

3.3. Шляхи врегулювання ізраїльсько-палестинського конфлікту

Конфлікт між Ізраїлем та Палестиною триває понад 75 років. Протягом цього періоду було випробувано численні підходи до досягнення стабільних мирних угод і сприяння співпраці, однак їхня ефективність залишалася обмеженою. Перехід від збройного протистояння до стійкого миру є складним завданням, яке потребує надійного лідерства з обох сторін, орієнтованого на мирне врегулювання конфлікту. Важливим фактором у цьому процесі є готовність сторін обговорювати перспективи майбутнього, заснованого на співіснуванні та взаєморозумінні, а не на логіці відплати. Крім того, підтримка міжнародної спільноти може відігравати ключову роль у заохоченні відповідального та конструктивного підходу до переговорів (TheFulcrum, 2024).

Однією з необхідних умов стабілізації регіону є відновлення безпеки, зокрема в Газі та на Західному березі річки Йордан. Відсутність належного рівня безпеки унеможлиблює відбудову інфраструктури, розвиток економіки та відновлення довіри серед населення. У постконфліктний період виникає потреба у новій концепції безпекового управління, що запобігатиме повторному формуванню радикальних угруповань. Досвід свідчить, що ефективна система безпеки має спиратися на підтримку місцевих громад, дотримання міжнародного права та легітимність правоохоронних органів. При цьому забезпечення безпеки в Газі не може бути здійснене виключно зусиллями ізраїльської сторони.

У цьому контексті доцільним є створення багатонаціональних сил безпеки (MSF), що залучатимуть представників ключових міжнародних партнерів,

включаючи Сполучені Штати, арабські держави, країни Європейського Союзу та інших зацікавлених учасників. Завданням MSF має стати не лише забезпечення правопорядку, а й підтримка ініціатив з дерадикалізації та формування перехідної безпекової моделі, яка сприятиме поступовому переходу до суверенного та стабільного палестинського управління.

Наступною умовою досягнення тривалого миру є розбудова ефективних інституцій палестинського самоуправління, які відповідатимуть принципам відповідальності, легітимності та ефективного державного управління. Формування таких інституцій потребує часу, проте гарантії їхнього створення є важливими для довгострокової стабільності. Окрім того, об'єднання палестинських територій у рамках єдиної політичної структури може сприяти підвищенню довіри до перспектив суверенного палестинського утворення. Досягнення миру також неможливе без відновлення економічної інфраструктури та соціальних інститутів, включаючи житловий сектор, систему охорони здоров'я, освіту та громадянське суспільство. Поліпшення економічних і соціальних умов є критичним фактором у зниженні рівня насильства та забезпеченні довгострокової стабільності регіону.

Фундаментальним кроком на шляху до врегулювання конфлікту має стати усунення або суттєве послаблення ХАМАС як керівної організації та безпекової загрози. Ідеологічні засади цього угруповання суперечать досягненню стабільного мирного співіснування між ізраїльтянами та палестинцями. Водночас ліквідація ХАМАС не може розглядатися як єдине рішення проблеми, оскільки без додаткових політичних, безпекових, економічних та соціальних заходів тривалий мир залишатиметься недосяжним. Необхідною є комплексна стратегія, що включатиме міжнародну підтримку у сфері безпеки, управління та економічного розвитку, спрямовану на стабілізацію регіону та запобігання повторному загостренню конфлікту (Rand, 2024).

Трагічні події 7 жовтня 2023 р. та подальші військові дії, що призвели до руйнувань, наголошують на необхідності пріоритетності безпеки. Історичний досвід тероризму та насильства в ізраїльсько-палестинському конфлікті, а також уроки інших збройних протистоянь підтверджують важливість створення

ефективної системи безпеки. Навіть у поточних умовах, коли Армія оборони Ізраїлю веде бойові дії в секторі Газа, необхідно закладати основу для подальшої стабілізації шляхом формування сил, здатних забезпечити громадську безпеку, охорону кордонів та захист гуманітарної допомоги й відновлювальних операцій.

Палестинські сили безпеки (PASF), створені після угод в Осло на Західному березі, не можуть виконувати цю місію в короткостроковій перспективі. Тому необхідним є створення спеціального багатонаціонального коаліційного органу під керівництвом міжнародного високого представника. Цей орган, передбачений у Плані післявоєнної Гази, передбачатиме розгортання міжнародних сил, інструкторів та радників із залученням західних і регіональних країн, зацікавлених у мирному врегулюванні конфлікту. Сполучені Штати відіграватимуть ключову роль у формуванні та організації цих сил, надаючи необхідні ресурси та спеціалізовані можливості. Нові або перенавчені сили PASF, під контролем міжнародного коаліційного органу (MSF) та Міжнародної адміністративної тимчасової групи (MATG), поступово переберуть на себе функції забезпечення безпеки. Додатково міжнародні партнери підтримуватимуть розвиток розвідувальних структур та системи цивільного правосуддя.

На території Гази та Західного берега ізраїльська й палестинська влада повинні вжити заходів для розриву з попередніми деструктивними практиками у сфері безпеки. Палестинська адміністрація має припинити виплати сім'ям осіб, засуджених або загиблих унаслідок терористичних атак, а Ізраїль повинен зупинити практику колективного покарання, таку як знесення будинків осіб, пов'язаних із підозрюваними в терористичних діях (Rand, 2024).

Одним із ключових аспектів постконфліктного врегулювання є створення палестинського уряду, який матиме широку легітимність, фінансову відповідальність та прихильність до мирного співіснування з Ізраїлем. Хоча остаточна система управління буде визначена самими палестинцями шляхом розробки та ратифікації конституції, процес її формування має бути поступовим і складатися з коротко-, середньо- та довгострокових етапів.

У короткостроковій перспективі під керівництвом багатонаціональної коаліції необхідно створити місцеві адміністративні структури та технократичний уряд, який забезпечить координацію з міжнародним співтовариством, Ізраїлем і гуманітарними організаціями. Це дозволить палестинцям брати активну участь у процесах відновлення та розвитку їхніх громад. У середньостроковій перспективі важливим кроком буде скликання процесу національного примирення для відновлення зв'язків між Газою та Західним берегом. Програми освіти, реінтеграції, дерадикалізації та боротьби з корупцією сприятимуть зміцненню довіри між палестинцями та ізраїльтянами, що стане основою для майбутнього державотворення.

Наступним етапом буде ухвалення тимчасової конституції, що закладе правові засади самоврядування. Історичний досвід свідчить, що тимчасові конституції сприяють створенню ефективної державної системи та забезпечують більшу легітимність політичного процесу. Після цього мають бути організовані вільні та чесні вибори на всій території Палестини. Виборчий процес потребуватиме міжнародного моніторингу для запобігання можливим фальсифікаціям і конфліктам. Водночас участь у виборах не повинні мати особи, пов'язані з воєнізованими угрупованнями. Остаточним етапом стане переговорний процес щодо визначення статусу Палестини та її відносин з Ізраїлем. Успіх цих переговорів значною мірою залежатиме від легітимності нового палестинського керівництва, обраного демократичним шляхом (Rand, 2024).

Економічне відродження є критично важливим для досягнення довгострокової стабільності. Тривала стагнація палестинської економіки, що триває понад десять років, посилила зневіру в мирному процесі. Відновлення економіки має ґрунтуватися на створенні робочих місць, розбудові інфраструктури та залученні міжнародних інвестицій. Гарантування соціальних послуг, таких як охорона здоров'я, освіта та забезпечення житлом, відіграватиме ключову роль у покращенні життєвого рівня населення та зміцненні довіри до уряду.

Відбудова палестинської економіки має спиратися на три основні чинники: розвиток приватного сектора, залучення іноземних інвестицій та міжнародну

фінансову допомогу. Співпраця з міжнародними фінансовими установами сприятиме створенню ефективної економічної політики, яка забезпечить стійке зростання та фінансову стабільність. Реалізація цих заходів у комплексі з безпековими та управлінськими ініціативами створить необхідні передумови для стабілізації ситуації та закладе основу для мирного майбутнього регіону.

Формування стабільного миру між ізраїльською та палестинською сторонами потребує лідерства та складних політичних рішень. Водночас це вимагає послідовної та ефективної підтримки з боку міжнародної спільноти. Зокрема, значну роль мають відігравати ключові західні держави, такі як Сполучені Штати Америки, країни Європейського Союзу та Велика Британія. Важливою є також участь арабських країн регіону, включаючи Єгипет, Йорданію, Саудівську Аравію та Об'єднані Арабські Емірати. Додатково слід враховувати конструктивний внесок Китаю та заходи зі стримування потенційних деструктивних дій з боку Ірану та РФ (Андрейко, с. 63, 2024).

З огляду на це, Сполучені Штати повинні сприяти формуванню широкої міжнародної коаліції для врегулювання конфлікту, а не виступати єдиним посередником. Їхня короткострокова діяльність має бути спрямована на підтримку міжнародних та палестинських сил безпеки з метою підвищення їхньої ефективності та ресурсного забезпечення. У цьому контексті може виникнути необхідність залучення збройних сил США для координації дій на місцях (Rand, 2024).

Велика Британія має продовжити зусилля щодо організації та фінансування невідкладної гуманітарної допомоги у Секторі Гази, а також сприяти заходам із забезпечення безпеки. Європейський Союз, зі свого боку, повинен зосередитися на підтримці масштабних гуманітарних ініціатив, підготовці палестинських сил безпеки та фінансуванні довгострокових програм реконструкції, узгоджених із майбутньою структурою палестинського врядування та державності.

Арабські держави регіону мають відігравати провідну роль у формуванні багатонаціональних сил безпеки, фінансуванні гуманітарних ініціатив і забезпеченні економічної підтримки, яка сприятиме довгостроковій стабільності в

регіоні. КНР може зробити значний внесок у відновлення інфраструктури, фінансування реконструкційних проєктів та підтримку стабільного миру. Важливим кроком буде залучення Китаю до міжнародної контактної групи, яка здійснюватиме координацію економічних ініціатив у Газі та на Західному березі.

Незважаючи на триваючі бойові дії у Секторі Гази, необхідно розпочати планування комплексних заходів, спрямованих на довгострокове врегулювання конфлікту (UN News, 2024). Важливим компонентом цього процесу є стимулювання формування нового покоління політичних лідерів, здатних реалізувати бачення сталого миру. Міжнародні партнери мають сприяти розвитку лідерства, орієнтованого на досягнення компромісу та довготривалої стабільності. Хоча зовнішнє втручання у вибір політичних лідерів Палестини чи Ізраїлю є недоцільним, міжнародна спільнота може сприяти формуванню відповідного політичного середовища шляхом надання підтримки тим, хто прагне конструктивного діалогу (Rand, 2024).

Створення багатонаціональної коаліції для розгортання тимчасових сил безпеки у Газі має розпочатися без зволікання. У цьому процесі ключову роль мають відігравати Сполучені Штати, які повинні ініціювати формування міжнародної контактної групи. Ця структура нестиме відповідальність за координацію заходів безпеки, реалізацію реконструкційних проєктів та правовий нагляд за процесом мирного врегулювання, включно з розслідуванням можливих військових злочинів. Важливо, щоб діяльність цієї групи не була формалізована під егідою ООН, оскільки попередній досвід роботи організації у цьому конфлікті має суперечливий характер.

З огляду на невизначеність термінів і тривалості припинення вогню, міжнародна спільнота повинна заздалегідь підготувати механізми оперативного реагування на можливі сценарії розвитку подій. Зокрема, необхідно сформувати резерви гуманітарної допомоги та забезпечити швидке розгортання структур, відповідальних за стабілізаційні заходи після завершення активної фази бойових дій. Такий підхід дозволить мінімізувати ризики подальшої ескалації конфлікту та

сприятиме створенню умов для довгострокового мирного врегулювання (Rand, 2024).

Отже, врегулювання ізраїльсько-палестинського конфлікту потребує довгострокової стратегії, що включає міжнародну підтримку, створення ефективних безпекових структур, розвиток палестинського державного управління та економічне відновлення. Лише комплексний підхід і готовність обох сторін до компромісу дозволять забезпечити стійкий мир і стабільність у регіоні.

ВИСНОВКИ

У межах цієї роботи було визначено теоретичні засади геополітики в умовах глобалізації. Було встановлено, що динаміка глобалізації суттєво трансформує простір міжнародного співробітництва, вимагаючи від держав нових стратегічних підходів і просторової логіки дій. Сучасна геополітика, зосереджена на боротьбі за ресурси, дедалі більше впливає на формування нових глобальних сил і змінює методи управління простором. Зроблено висновок, що структурні фактори світової політики — такі як кількість центрів сили, глобальні процеси, інформатизація та цифровізація — істотно змінюють реалії безпеки та характер сучасних загроз.

Дослідження дозволило виокремити геополітичні виклики як один із ключових факторів кризи сучасного світового порядку. Вони не лише впливають на зміст міжнародних відносин, а й визначають стратегічні пріоритети провідних держав. Посилення регіоналізації, зростання національних амбіцій і протистояння між великими державами свідчать про відновлення конфронтаційної логіки, подібної до періоду холодної війни. Спостерігається загострення територіальних суперечок, посилюється боротьба за ресурси, а нові форми міжнародного протистояння — зокрема економічні санкції, кібератаки та інформаційні війни — стають буденністю.

У роботі було також приділено значну увагу російсько-українській війні як найгострішому прикладу сучасного геополітичного виклику. Було показано, що це протистояння докорінно змінило баланс сил у світі, поставило під сумнів ефективність міжнародного права та механізмів безпеки. Воно спричинило глибоку перебудову енергетичних, безпекових і політичних стратегій держав, особливо в Європі, а також активізувало нові форми міжнародної підтримки та солідарності. Водночас війна сприяла формуванню нових коаліцій, пришвидшенню процесів багатополлярності та посиленню ролі таких гравців, як Індія, Бразилія чи Європейський Союз.

На основі аналізу ситуації довкола Тайваню було встановлено, що геополітичне протистояння між Тайванем і Китаєм набуло нової гостроти внаслідок

зміцнення авторитарного курсу Пекіна, а також змін у внутрішній політиці Тайваню. Питання Тайваню вже давно вийшло за межі регіонального — воно має безпосередній вплив на глобальні баланси сил, а також на політику США, Японії та інших ключових акторів. Було простежено, як Тайвань адаптується до викликів, зберігаючи міжнародну суб'єктність попри обмежений офіційний статус, та як його стратегія спрямована на зміцнення підтримки світової спільноти.

Окрему увагу було приділено конфлікту між Ізраїлем і Палестиною, який знову загострився після 2022 року. Було показано, як нова фаза війни, що почалася в жовтні 2023 року, стала не лише гуманітарною трагедією, а й каталізатором регіональної дестабілізації. Військова ескалація вийшла за межі сектора Гази, втягнувши в конфлікт нові сторони, включно з Іраном, Хезболлою та хуситами. Це, у свою чергу, збільшує ризики розгортання масштабнішого конфлікту на Близькому Сході.

Було також виявлено вплив російсько-української війни на глобальну безпеку. Вона спричинила глибоку гуманітарну й економічну кризу — найбільшу міграційну хвилю в Європі з часів Другої світової війни, різке зростання цін, перебоїв у світових ланцюгах постачання. Ці наслідки вимагають від міжнародної спільноти не лише військової й економічної підтримки України, але й стратегічного перегляду безпекових підходів, що базуються на міжнародному праві.

У дослідженні було розроблено три можливі сценарії розвитку ситуації навколо Тайванської протоки — збереження статус-кво, мирну інтеграцію та збройний конфлікт. Кожен із них має свої ризики й переваги для регіону та глобального порядку. Цей аналіз дозволяє краще оцінити потенційні наслідки політичних рішень, які приймають ключові міжнародні гравці.

Щодо ізраїльсько-палестинського конфлікту, було узагальнено основні умови досягнення стабілізації: це, зокрема, розбудова ефективних палестинських інституцій, створення міжнародної коаліції підтримки та запровадження багатонаціональних сил безпеки для гарантування громадського порядку й довіри між сторонами.

У підсумку, дослідження дозволило не лише системно проаналізувати ключові геополітичні протистояння сучасності, а й виявити спільні тенденції — регіоналізацію, ослаблення традиційних механізмів стримування, зростання ролі сили та інформації — які визначатимуть контури світового порядку в найближчі десятиліття.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеєнко, І. В., Маргулов, А. Х., Єремєєва, І. А., & Несправа, М. В. (2020). Історія міжнародних відносин [Підручник]. Дніпро: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ.
2. Андрейко, В. (2024). Війна Росії в Європі і арабо-ізраїльський конфлікт як чинники дестабілізації світового порядку. Геополітичні пріоритети України, 1(32), 59–77.
3. Антикор. (n.d.). Статус-кво не може тривати вічно: <https://antikor.com.ua/articles/603162-status-kvo-ne-mohet-dlitjsja-vechno.-tajvanj-ohidaet-vtorhenija-kitaja-v-2027-godu/print>
4. Бані-насер, Ф. (2015). Сутність палестино-ізраїльського конфлікту та міжнародно-правові механізми ООН щодо його мирного врегулювання. Прикарпатський юридичний вісник, 2(8), 3–7.
5. Бевз, Т. А. (2022). Вплив глобалізації на утвердження національної ідентичності в умовах війни: виклики і загрози. Українознавство, 3(84), 8–26.
6. Буряченко, О. В. (2024). Сучасні виклики глобальної безпеки: енергетичні, економічні, продовольчі аспекти. Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право, 3(63), 28–34.
7. Бучин, М. А., & Тиндук, У. М. (2022). Проблема Тайваню та перспективи її врегулювання у контексті російсько-української війни. Регіональні студії, (29), 39–43.
8. Віднянський, С. (2024). Російсько-українська війна та міжнародна спільнота: основні напрями, проблеми й деякі уроки західної підтримки України. Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки, (33), 25–64.
9. Деменко, О. Ф. (2020). Нова "холодна війна" та її вплив на формування пріоритетів зовнішньої політики України. Проблеми всесвітньої історії, (2), 131–147.

10. Дорош, Л. О., Здоровега, М. В., та ін. (2015). Основи теорії міжнародних відносин [Навчальний посібник]. Львів: Видавництво «Львівська політехніка».
11. Завада, Я. І. (2022). Особливе становище Тайваню на міжнародній арені та його роль у протистоянні США та Китаю. Політикус: науковий журнал, (5), 116–121.
12. Зануда, А. (n.d.). Чи навчився світ протидіяти енергетичній зброї кремля. BBC Україна. <https://www.bbc.com/ukrainian/features-64008303>
13. Запороженко, М., & Асатуров, С. (2021). Тайвань – частина Китаю чи Китай «частинка» Тайваню? In Збірник матеріалів III Міжнародної наукової конференції студентів та молодих вчених «Травневі студії» (pp. 58–60).
14. Карпінська, Н. (2025). Міжнародні санкції як засіб правового впливу в умовах російсько-української війни. Соціальний розвиток: економіко-правові проблеми, (1), 106–113.
15. Кузь, О. М., Коротков, Д. С., Михайличенко, Д. Ю., & Бровко, О. В. (2020). Міжнародні відносини та світова політика [Навчальний посібник]. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця.
16. Литва відкрила торговельне представництво в тайванському Тайбеї (2020). <https://www.delfi.lt/ru/news/economy/otkryto-torgovoe-predstavitelstvo-litvy-na-tajvane-91675327>
17. Магда, Є. В. (2016). Загрози гібридної війни для європейської інтеграції України. Стратегічна панорама, (1), 61–65.
18. Мазуренко, І. М. (2019). Геополітичні характеристики як форма реалізації геополітики. Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського, (2), 14–21.
19. Нагірняк, М. (2024). Вплив війни на геополітичну ситуацію: розвиток конфлікту між Заходом і Росією, єдина політика України та її відносини з сусідніми країнами. Актуальні питання у сучасній науці, 6(24), 1185–1197.

20. Організація Об'єднаних Націй. (n.d.). Статут ООН. https://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/UN%20Charter_Ukrainian.pdf
21. Світовий банк. (2022). Виробництво мікрочипів: найбільші компанії, світові ринки, тенденції у 2022 році. <https://worldbank.org.ua/3825-virobnitstvo-mikrochipiv.html>
22. Топчій, Д. С. (2021). Вплив відносин між США та КНР на вирішення «тайванського питання» на сучасному етапі. In Тези доповідей II Міжнародної науково-методичної конференції «Сходознавство. Актуальність та перспективи» (pp. 154–156). Харків.
23. Хуа, Ч. (n.d.). МЗС Китаю заявило, що Тайвань “не є Україною” і завжди був частиною КНР. <https://suspilne.media/209834-mzs-kitau-zaavilo-so-tajvan-ne-e-ukrainou-i-zavzdi-buv-castinou-knr/>
24. Чупрій, Л. (2020). Особливості становлення геополітичної суб'єктності України в умовах глобалізації. *Геополітика України: історія і сучасність*, 2(25), 29–41.
25. Шеремет, А. (n.d.). Літак із Ненсі Пелосі сів в аеропорту Тайваню. Бабель. <https://babel.ua/news/82379-litak-iz-nensi-pelosisiv-v-aeroportu-tauvanyu>
26. Юрчишин, В. Ю. (Ed.). (2019). *Торговельні війни сучасності та їх вплив на економічне зростання і розвиток у світі та Україні*. Київ: Заповіт.
27. Agubamah, E. (2023). The role of US in China–Taiwan crisis. *Wukari International Studies Journal*, (7), 1–12.
28. Al Jazeera. (2025, February 24). Russia-Ukraine war: Three years of fighting in satellite images. <https://www.aljazeera.com/news/longform/2025/2/24/russia-ukraine-war-three-years-of-fighting-in-satellite-images>
29. Allison, G. (2017). *Destined for War: Can America and China Escape Thucydides's Trap?* Boston, MA: Houghton Mifflin Harcourt.
30. Analyzing China's Escalation After Taiwan President William Lai's National Day Speech. (n.d.). <https://chinapower.csis.org/china-taiwan-joint-sword-2024b-coast-guard/>

31. Armed Conflict Location & Event Data Project. (2025). A year of multi-front conflict: Israeli military operations in Gaza, the West Bank, and Lebanon. <https://acleddata.com/conflict-watchlist-2025/israel-palestine-lebanon/>
32. BBC News. (n.d.). China and Taiwan: A really simple guide. <https://www.bbc.com/news/world-asia-china-59900139>
33. BBC News. (n.d.). What's behind China-Taiwan tensions? <https://www.bbc.com/news/worldasia-34729538>
34. Biden White House. (2024, September 29). США надали Тайваню військової допомоги на \$567 млн. <https://bidenwhitehouse.archives.gov/briefing-room/presidential-actions/2024/09/29/memorandum-on-the-delegation-of-authority-under-section-506a3-of-the-foreign-assistance-act-of-1961-2/>
35. Blanchette, J. (n.d.). Speaker Pelosi's Taiwan Visit: Implications for the Indo-Pacific. Center for Strategic & International Studies. <https://www.csis.org/analysis/speaker-pelosistaiwan-visitimplications-indo-pacific>
36. Brookings Institution. (n.d.). Biding Time: The Challenge of Taiwan's International Status. <https://www.brookings.edu/articles/biding-time-the-challenge-of-taiwans-international-status/>
37. Chubb, A. (2023). Taiwan Strait Crises: Island Seizure Contingencies (Asia Society Policy Institute, Center for China Analysis, No. 1).
38. Cohen, S. (2018, December 5). New Cold War Dangers. The Nation. <https://www.thenation.com/article/archive/new-cold-war-dangers/>
39. Council on Foreign Relations. (n.d.). Israeli-Palestinian Conflict. <https://www.cfr.org/global-conflict-tracker/conflict/israeli-palestinian-conflict>
40. Council on Foreign Relations. (n.d.). Israeli-Palestinian Conflict Timeline. <https://education.cfr.org/learn/timeline/israeli-palestinian-conflict-timeline>
41. CSIS. (n.d.). Victory in Ukraine Starts with Addressing Five Strategic Problems. <https://www.csis.org/analysis/victory-ukraine-starts-addressing-five-strategic-problems>

42. Dervis, L. (n.d.). Analysis of the dynamics of the modern Russian-Ukrainian war: historical roots of geopolitical ambitions. <https://amazoniainvestiga.info/index.php/amazonia/article/view/2769>
43. Devetak, R., Burke, A., & George, J. (2012). *An Introduction to International Relations*. Cambridge: Cambridge University Press.
44. Dittmer, J., & Dodds, K. (2008). Popular geopolitics past and future: Fandom, identities and audiences. *Geopolitics*, 13(3), 437–457.
45. Freedman, L. (2019). *Ukraine and the Art of Strategy*. Oxford: Oxford University Press.
46. Futures Platform. (n.d.). Three scenarios on the future of Taiwan-China relations. <https://www.futuresplatform.com/blog/scenarios-taiwan-china-relations-conflict>
47. Gilday, M. (2022, October 20). US must prepare now for China invasion of Taiwan. France24. <https://www.france24.com/en/live-news/20221020-us-must-prepare-now-for-china-invasion-of-taiwan-admiral>
48. Huntington, S. (2016). *The Clash of Civilizations: Remaking the World Order*. New York, NY: Simon & Schuster.
49. IISS. (2025, February). War or Peace in Ukraine: US Moves and European Choices. *Survival Online*. <https://www.iiss.org/online-analysis/survival-online/2025/02/war-or-peace-in-ukraine-us-moves-and-european-choices/>
50. Jensen, B., & Hoffman, E. (2024). Victory in Ukraine Starts with Addressing Five Strategic Problems. <https://www.csis.org/analysis/victory-ukraine-starts-addressing-five-strategic-problems>
51. Kagan, R. (2018). *The Jungle Grows Back: America and Our Imperiled World*. New York, NY: Knopf.
52. Mazgaj, P. (2020). Raymond Aron, the United States, and the early Cold War 1945–1953. *The International History Review*, 43(4), 796–814.
53. McCuaig-Johnston, M. (2021). Enhancing Taiwan's role in international organizations. *Canadian Global Affairs Institute*, (1), 1–7.

54. Ministry of Foreign Affairs, Taiwan. (n.d.). A Public Opinion Survey Commissioned by the Ministry of Foreign Affairs. <http://www.mofa.gov.tw/webapp/ct.asp?xItem=6872&ctNode=762>
55. O'Tuathail, G. (1996). *Critical Geopolitics: The Politics of Writing Global Space*. Minneapolis, MN: University of Minnesota Press.
56. Omelchenko, O., & Kononenko, O. (2022). The nature and characteristics of the evolution of the phenomenon of geopolitics. *Amazonia Investiga*, 11(51), 140–148.
57. OSCE. (2024). Two years of Russian all-out aggression against Ukraine: State of play and future scenarios. https://www.pism.pl/webroot/upload/files/Inne%20publikacje/2024%20OSCE%20Annual%20Security%20Review%20Conference_Paper.pdf
58. RAND Corporation. (n.d.). Pathways to a Durable Israeli-Palestinian Peace. https://www.rand.org/pubs/research_reports/RRA3486-1.html
59. Rohkraemer, T. (n.d.). *Antimodernism, Reactionary, Modernism and National Socialism: Technocratic Tendencies in Germany*. Cambridge: Cambridge University Press. <https://eprints.lancs.ac.uk/id/eprint/21039/1/download.pdf>
60. Rothkopf, D. (2009). *Superclass: The Global Power Elite and the World They Are Making*. New York, NY: Farrar, Straus and Giroux.
61. Saleh, R. (n.d.). Russian-Ukrainian invasion through geopolitical. <https://ejournal.unida.gontor.ac.id/index.php/dauliyah/article/view/10559/11233>
62. Sky News. (n.d.). China “more likely” to invade Taiwan – and attack could come in 2027, island’s foreign minister Joseph Wu warns. <https://news.sky.com/story/china-more-likely-to-invade-taiwan-and-attack-could-come-in-2027-islands-foreign-minister-josephwu-warns-12789179>
63. Stosic, S. (2023). The nature of China and Taiwan conflicting relations. *The Policy of National Security*, 24(1), 107–130.
64. Taiwanese Government. (n.d.). Foreign affairs. https://www.taiwan.gov.tw/content_5.php#:~:text=Taiwan%20has%20full%20membership%20in,American%20Bank%20for%20Economic%20Integration

65. The Fulcrum. (n.d.). Here's the key to resolving the Israeli-Palestinian conflict. <https://thefulcrum.us/bridging-common-ground/palestine-israeli-conflict>

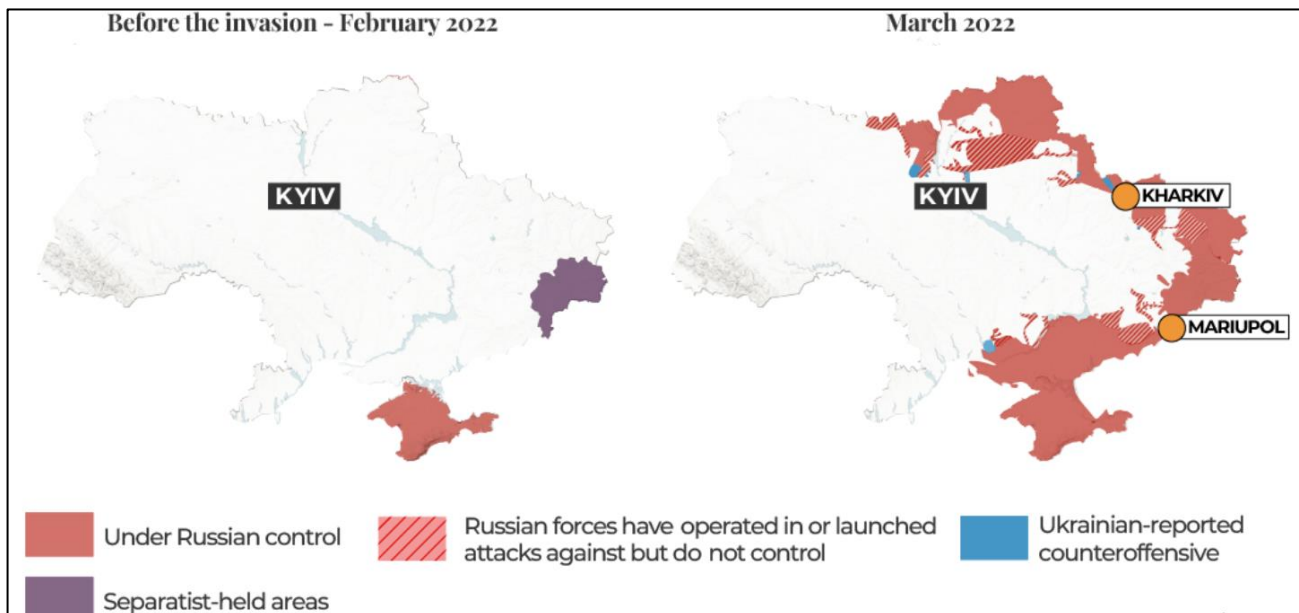
66. United Nations. (2025, February). 'Political courage' needed to end war in the Middle East: Top UN envoy. UN News. <https://news.un.org/en/story/2025/02/1160476>

67. World Bank. (n.d.). Home. <https://www.worldbank.org/en/home>

ДОДАТКИ

Додаток А

Просування РФ станом на березень 2022 р.

Додаток Б

Просування РФ станом на листопад 2022 р.

Додаток В

Окуповані території станом на лютий 2025 р.

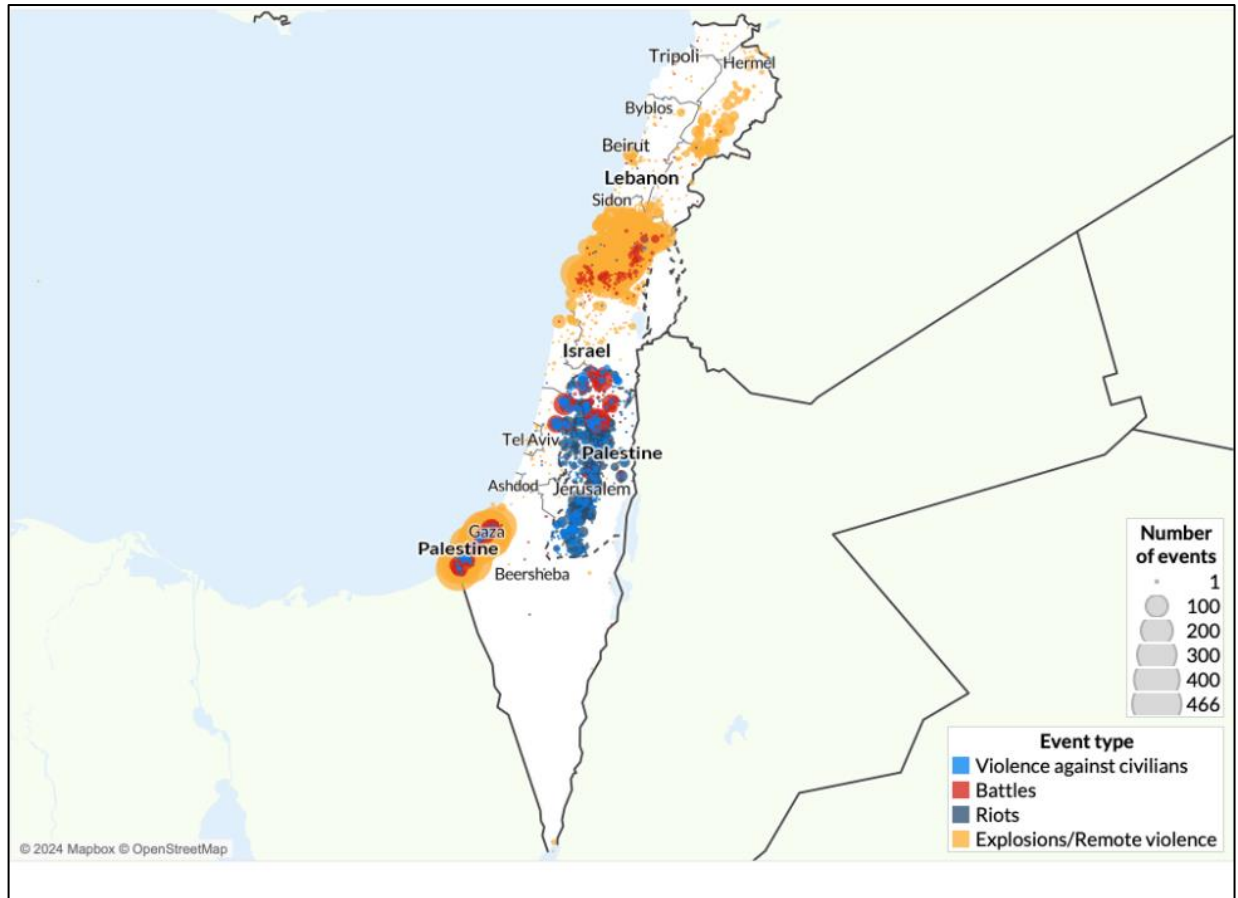
Додаток Г

Тайвань та КНР на карті

Додаток Г

Гарячі точки конфлікту між Палестиною та Ізраїлем, 2024 р

АНОТАЦІЯ

Кваліфікаційної роботи

Тема: «ГЕОПОЛІТИЧНІ ПРОТИСОЯННЯ ТА ЇХ НАСЛІДКИ ДЛЯ СУЧАСНОГО СВІТУ ПІСЛЯ 24.02.2022 р.: КЕЙСИ ІЗРАЇЛЮ, ТАЙВАНЮ ТА УКРАЇНИ»

Студент: Козина Катерина Володимирівна

Рік навчання, факультет: 2021-2025, факультет соціальних наук та соціальних технологій

Науковий керівник: ст. викладач, к.і.н. Борщик Я. В.

Рецензент _____

(вчений ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)

Захищена “ ____ ” червня 2025 р.

Короткий зміст роботи:

Робота присвячена аналізу геополітичних протистоянь, що загострилися після 24 лютого 2022 року, та їх впливу на сучасний світовий порядок. У центрі дослідження — три ключові кейси: війна Росії проти України, загострення конфлікту між Ізраїлем та Палестиною, а також напруження навколо Тайваню. Проаналізовано історичні витоки, сучасну динаміку та можливі сценарії розвитку цих конфліктів. Визначено роль глобальних і регіональних акторів, а також наслідки для міжнародної безпеки, економіки та політики. Дослідження сприяє глибшому розумінню трансформацій у світовій системі під впливом нових викликів.

Short summary:

This work explores the geopolitical confrontations that have intensified since February 24, 2022, and their impact on the modern world order. The study focuses on three key cases: the Russian war against Ukraine, the escalation of the Israeli-Palestinian conflict, and the rising tensions around Taiwan. It analyzes the historical roots, current dynamics, and potential future scenarios of these conflicts. The role of global and regional actors is examined, along with the consequences for international security, the economy, and politics. The research contributes to a deeper understanding of the transformations in the global system driven by emerging challenges.